

Protocol d'abordatge de les **Violències Sexuals** a **Manresa i el Bages**

EQUIP COMARCAL DEL PROTOCOL D'ACTUACIÓ
EN SITUACIONS DE VIOLÈNCIA MASCLISTA DE MANRESA I EL BAGES

Coordinació:

Ajuntament de Manresa

Acompanyament tècnic:

Creación Positiva

«Quan les dones es troben en situació de violència masclista no és per falta de capacitats pròpies, no podem pensar en que no tenen els recursos necessaris per sortir-ne. Els tenen. El que necessiten és ajut per poder activar-los i, per això els hi cal, de forma primordial, saber quin és l'acompanyament, real, del què podran disposar, necessiten confiar en les professionals que acolliran les seves demandes. Aquesta és una responsabilitat essencial que ens correspon a totes i a tots els qui formem part de la xarxa d'abordatge de la violència masclista: ser honestes i confiablés amb allò que diem i amb els recursos que posem al seu servei.»¹

Rosa G. Graell

¹ Extracte de "sobreviure a la violència masclista. Deu claus per a l'acompanyament a dones en el procés de recuperació de la violència masclista."

EQUIP COMARCAL DEL PROTOCOL D'ACTUACIÓ EN SITUACIONS
DE VIOLÈNCIA MASCLISTA DE MANRESA I EL BAGES

Coordinació:
Ajuntament de Manresa

Acompanyament tècnic:
Creación Positiva

Edició, creació de continguts, diagramació i disseny:
Creación Positiva

Manresa, 2021

CONTINGUT

1. Presentació	9
2. Objectius del protocol.....	11
3. Marc conceptual.....	12
3.1 Els àmbits de la violència masclista	13
4. Manifestacions de la violència sexual sobre les quals actua aquest protocol	17
5. Principis i criteris orientadors de la intervenció	19
5.1 Principis orientadors	19
5.2 Interseccionalitat	20
6. Eixos del protocol: prevenció, detecció, atenció, recuperació i reparació	22
6.1 Prevenció.....	24
6.2 Detecció	25
6.2.1 Tothom té un paper en la detecció.....	28
6.2.2 Indicadors que cal tenir presents per millorar la nostra intervenció	31
6.3 Atenció i recuperació	34
6.3.1. Circuits d'atenció contra les violències sexuals (assetjaments, abusos i agressions sexuals) a la ciutat de Manresa i la comarca del Bages	34
6.3.2. Circuit de derivació de dones que han patit alguna manifestació de violències sexuals en els darrers cinc dies	42
Circuit de derivació de dones que han patit alguna manifestació de violències sexuals a partir del cinquè dia	44
6.3.3. Circuit de derivació de dones que han patit alguna manifestació de violències sexuals a partir del cinquè dia	46

6.3.4. Circuit de derivació de noies adolescents i dones joves menors d'edat que han patit agressions sexuals i abusos sexuals fora de l'àmbit familiar	52
6.3.5. Circuits de derivació de noies adolescents i dones joves menors d'edat que han patit agressions sexuals i abusos sexuals dintre de l'àmbit familiar	56
6.4 Reparació	58

7. Recomanacions..... 60

7.1 Recomanacions per al bon tracte a les dones víctimes de violències sexuals.	60
7.2 Recomanacions per a les professionals que atenen dones que han patit violències sexuals recentment	61
7.3 Recomanacions específiques per a dones amb diversitat funcional	63
7.4 Recomanacions específiques dirigides a dones migrades	64
7.5 Recomanacions específiques dirigides a dones grans	67
7.6 Recomanacions específiques per a dones joves	68

ANNEX A..... 71

Principals normatives jurídiques que serveixen de base per aquest protocol.....	71
---	----

ANNEX B 74

Marc jurídic i ètic	74
Agressions sexuals.....	76
Abusos sexuals	76
Assetjament sexual	78
Agressions, abús i assetjaments sexuals en menors d'edat	80
Distinció entre el delicte d'abús sexual i el delicte d'agressió sexual.....	81

ANNEX C 83

L'assetjament sexual com a infracció administrativa 83

ANNEX D 85

**Capítol II bis del Codi penal: Dels abusos i agressions
sexuals a menors de setze anys** 85

ANNEX E..... 88

**Extracte traduït del document de la *Guía jurídica
sobre violencias sexuales***..... 88

ANNEX F 98

Recursos..... 98

ANNEX G 107

**Equips bàsics d'Atenció Social (EBAS) de l'Ajuntament
de Manresa**..... 107

ANNEX H 109

**Equips d'atenció social primària municipis de l'ABSS
(Àrea Bàsica de Serveis Socials) comarcal**
..... 109

ANNEX I..... 114

Altres recursos..... 114

1. Presentació

L'elaboració d'aquest protocol per a l'abordatge de les violències sexuals neix arran de la sacsejada que va suposar per Manresa i la comarca del Bages, tot un seguit de casos d'agressions sexuals l'any 2019 que van tenir un gran impacte a nivell institucional i de la ciutadania.

L'equip comarcal del circuit de l'abordatge de les violències masclistes del Bages està en constant revisió i actualització dels circuits d'actuació des de una perspectiva feminista i especialitzada. La terrible realitat de les violències sexuals i el compromís institucional de tolerància zero davant les violències masclistes van portar a prendre el compromís de desenvolupar dins del marc del protocol d'actuació i circuits en situacions de violència masclista a la ciutat de Manresa i el Bages, un protocol específic per a l'abordatge de les violències sexuals.

El present protocol està dissenyat per ser un text de referència i una eina del treball en xarxa. Per aquest motiu el procés per a la seva elaboració s'ha fet de forma participada, en sessions de treball amb la comissió de l'equip comarcal del Bages prèvia formació de tot l'equip per tal de tenir el mateix marc conceptual.

Aquest circuit es complementa i coordina amb els diferents protocols existents en el nostre territori. Està estructurat segons els eixos estratègics marcats per la Llei del dret de les dones a erradicar la violència masclista: prevenció i sensibilització, detecció, atenció, recuperació i reparació. A més, s'han establert els circuits de derivació i recomanacions específiques per l'atenció de les víctimes que han patit violència sexual.

Aquest protocol posa les dones al centre, com a subjectes de dret i no sols com a objectes d'una agressió, en la seva recuperació, i gràcies a l'intens treball en xarxa i al compromís de tots els agents implicats en l'abordatge de les violències del nostre territori, ens permet presentar-vos aquest document.

Cristina Cruz Mas

Presidenta de l'equip comarcal del Bages
d'abordatge a les violències masclistes

Regidoria de Feminismes i LGTBI
Ajuntament de Manresa

2. Objectius del protocol

- Reforçar la cultura de tolerància zero davant les violències sexuals (assetjaments, abusos i agressions sexuals) a la comarca del Bages i a la ciutat de Manresa.
- Establir unes actuacions consensuades, que donin respostes als assetjaments sexuals, a les agressions i/o abusos sexuals recents, o bé que siguin desvelats a les/els professionals del circuit del Bages i de la ciutat de Manresa.
- Determinar les actuacions i principis rectors que seguiran totes les intervencions, des de la primera atenció i durant tot el procés de recuperació de les dones que han patit violències sexuals.
- Consensuar la informació clau que oferim a les dones que han patit alguna manifestació recent de violències sexuals, o que es desvelen en l'actualitat.
- Determinar i consensuar les derivacions i criteris que hauran de tenir en compte les/els professionals de la xarxa de violència masclista i altres agents socials de la ciutat de Manresa i de la comarca del Bages.

3. Marc conceptual

Les dones per a les quals articulem la nostra intervenció són les que determina la Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista: “Les referències a les dones incloses en aquesta llei s’entén que inclouen les nenes i les adolescents, i, per tant, també les dones, nenes i adolescents transgènere.”

Cal recordar que quan parlem de violència sexual parlem d’una forma de violència masclista.

Per tant, quan parlem de violència masclista parlem d’una violència estructural i, com assenyala la llei catalana:

Violència masclista

La violència que s’exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d’un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l’àmbit públic com en el privat.

Per tant, quan definim violència sexual en aquest protocol ens referim a la definició del marc conceptual que ens marca la llei catalana:

Violència sexual

Comprèn qualsevol acte que atempti contra la llibertat sexual i la dignitat personal de la dona, creant unes condicions o aprofitant-se d’un context, que directament o indirectament, imposin una pràctica sexual sense comptar amb el consentiment i voluntat de la dona, amb independència del vincle que uneixi la dona i l’agressor o agressors. Inclou l’accés corporal, la mutilació genital femenina o el risc de patir-la, els matrimonis forçats, tràfic de dones i nenes amb finalitat d’exploació sexual, l’assetjament sexual i per raó de sexe, l’amenaça sexual, l’exhibició, l’observació i la imposició de qualsevol pràctica sexual, entre altres conductes.

La definició de **consentiment** que utilitza aquest protocol també s’emmarca dins la llei vigent:

És la voluntat expressa, emmarcada en la llibertat sexual i en la dignitat personal, que dona pas a l'exercici de pràctiques sexuals i l'avalua. La prestació del consentiment sexual s'ha de fer des de la llibertat, ha de romandre vigent durant tota la pràctica sexual i està acotada a una persona o diverses persones, a unes determinades pràctiques sexuals i a unes determinades mesures de precaució, tant davant d'un embaràs no desitjat com d'infeccions de transmissió sexual. No hi ha consentiment si l'agressor crea unes condicions o s'aprofita d'un context que, directament o indirectament, imposin una pràctica sexual sense comptar amb la voluntat de la dona.

Per finalitzar aquest apartat, cal tenir en compte les dues definicions següents:

El terme **llibertat sexual** es vincula més als delictes sexuals contra persones majors d'edat o contra aquelles persones que es considera que han arribat al ple desenvolupament de la seva personalitat sexual.

I la **indemnitat sexual**, com la manifestació de la dignitat de la persona humana i el dret que té tot ésser humà a un lliure desenvolupament de la seva personalitat, sense intervencions traumàtiques en la seva esfera íntima per part de tercers, les quals poden generar petjades indelebles en el psiquisme de la persona per a tota la vida.

3.1 Els àmbits de la violència masclista

Primer. **Violència en l'àmbit de la parella:** consisteix en la violència física, psicològica, digital, sexual o econòmica exercida contra una dona i perpetrada per l'home que n'és o n'ha estat el cònjuge, o per la persona que hi té o hi ha tingut relacions similars d'afectivitat.

Segon. **Violència en l'àmbit familiar:** consisteix en la violència física, digital, sexual, psicològica o econòmica exercida contra les dones i els menors d'edat en el si de la família i perpetrada per membres de la mateixa família o per membres del nucli de convivència, en el marc de les relacions afectives i dels lligams de l'entorn familiar. Inclou els matrimonis forçats. No inclou la violència exercida en l'àmbit de la parella.

Tercer. **Violència en l'àmbit laboral:** consisteix en la violència física, sexual, econòmica, digital o psicològica que es pot

produir en l'àmbit públic o privat durant la jornada de treball, o fora del centre i de l'horari establert si té relació amb la feina. Pot adoptar els tipus següents:

a) **Assetjament per raó de sexe:** consisteix en qualsevol comportament no desitjat, verbal o físic, relacionat amb el sexe o gènere de la dona, realitzat amb el propòsit o efecte d'atemptar contra la dignitat, la indemnitat o les condicions de treball de les dones pel fet d'ésser-ho, creant un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest que dificulti llur promoció, ocupació de funcions, accés a càrrecs directius, remuneració i reconeixement professional, en equitat amb els homes.

b) **Assetjament sexual:** consisteix en qualsevol comportament verbal, no verbal o físic no desitjat d'índole sexual que tingui com a objectiu o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat i la llibertat d'una dona o de crear-li un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest.

c) **Discriminació per embaràs o maternitat:** consisteix en tot tracte desfavorable a les dones relacionat amb l'embaràs o la maternitat, existent o potencial, que comporti una discriminació directa i una vulneració dels drets fonamentals a la salut, a la integritat física i moral i al treball.

Quart. **Violència en l'àmbit social o comunitari:** comprèn les manifestacions següents:

a) **Agressions sexuals:** ús de la violència física i sexual contra les dones determinada per l'ús premeditat del sexe com a arma per a demostrar poder i abusar-ne.

b) **Assetjament sexual.**

c) **Tràfic de dones** amb finalitat d'explotació sexual i amb altres finalitats amb dimensió de gènere.

d) **Mutilació genital femenina** o risc de patir-ne: inclou qualsevol procediment que impliqui o pugui implicar una eliminació total o parcial dels genitals femenins o que hi produeixi lesions, encara que consti el consentiment exprés o tàcit de la dona.

e) **Violència derivada de conflictes armats:** inclou totes les formes de violència contra les dones que es produeixen

en aquestes situacions, com l'assassinat, la violació, l'esclavatge sexual, l'embaràs forçat, l'avortament forçat, l'esterilització forçada, la infecció intencionada de malalties, la tortura o els abusos sexuals.

f) **Violència contra els drets sexuals i reproductius de les dones**, com els avortaments selectius i les esterilitzacions forçades.

g) **Feminicidis**: els assassinats i homicidis de dones per raó de gènere, les induccions al suïcidi i els suïcidis com a conseqüència de la pressió i violència exercida cap a la dona.

h) **Agressions per raó de gènere**.

i) **Vexacions**, tractes degradants, amenaces i coaccions en l'espai públic.

j) **Restriccions o privacions de llibertat** a les dones, o d'accés a l'espai públic o als espais privats, o a activitats laborals, formatives, esportives, religioses o lúdiques, i també restriccions a l'expressió en llibertat pel que fa a llur orientació sexual o expressió i identitat de gènere, o a llur expressió estètica, política o religiosa.

k) **Represàlies pels discursos i expressions** individuals i col·lectius de les dones que reclamen el respecte de llurs drets, i també expressions i discursos públics que fomentin, promoguin o incitin directament o indirectament l'hostilitat, la discriminació o la violència envers les dones.

Cinquè. **Violència en l'àmbit digital**: violència masclista que es produeix a les xarxes de comunicació digitals, enteses com a nova àgora d'interacció, participació i governança per mitjà de les tecnologies de la informació i la comunicació. Entre altres pràctiques, inclou el ciberassetjament, la vigilància i el seguiment, la calúmnia, els insults o les expressions discriminatòries o denigrants, les amenaces, l'accés no autoritzat als equips i comptes de xarxes socials, la vulneració de la privacitat, la manipulació de dades privades, la suplantació d'identitat, la divulgació no consentida d'informació personal o de continguts íntims, el dany als equips o canals d'expressió de les dones i dels col·lectius de dones, els discursos d'incitació a la discriminació envers les dones, el xantatge de caràcter sexual per canals digitals i la publicació d'informació personal amb la intenció que altres persones agredeixin, localitzin o assetgin una dona.

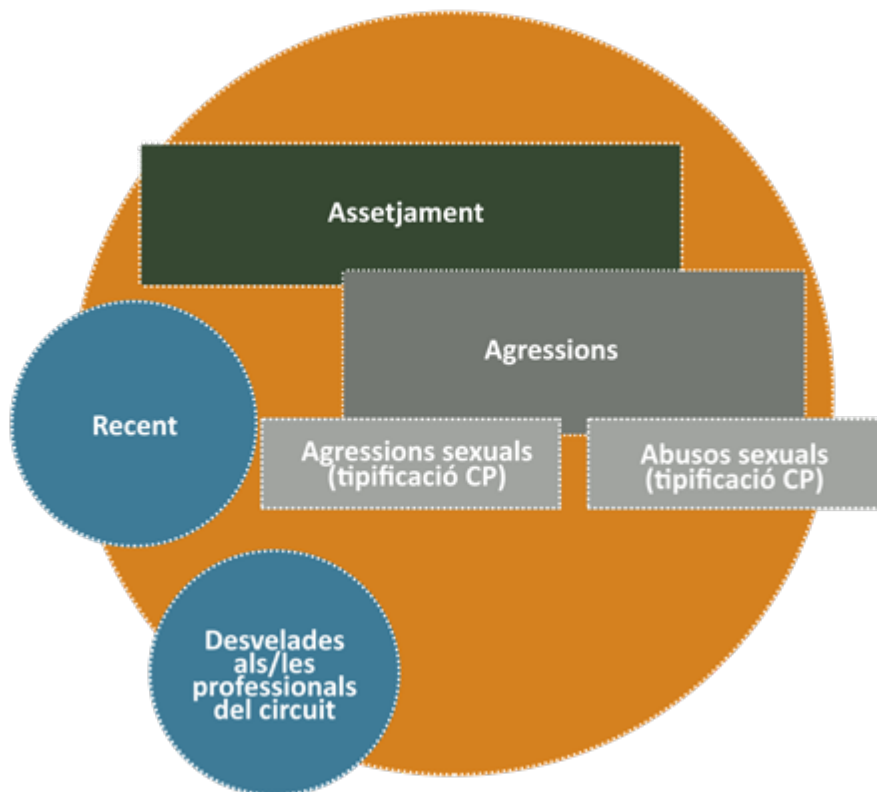
Sisè. **Violència en l'àmbit institucional:** accions i omissions de les autoritats, el personal públic i els agents de qualsevol organisme o institució pública que tinguin per finalitat retardar, obstaculitzar o impedir l'accés a les polítiques públiques i a l'exercici dels drets que reconeix la llei per assegurar una vida lliure de violència masclista, d'acord amb els supòsits inclosos en la legislació sectorial aplicable. La manca de diligència deguda, quantitativa i qualitativa, en l'abordatge de la violència masclista, si és coneguda o promoguda per les administracions o esdevé un patró de discriminació reiterat i estructural, constitueix una manifestació de violència institucional. Aquesta violència pot provenir d'un sol acte o pràctica greu, de la reiteració d'actes o pràctiques de menor abast que generen un efecte acumulat, de l'omissió d'actuar quan es conegui l'existència d'un perill real o imminent, i de les pràctiques o omissions revictimitzadores. La violència institucional inclou la producció legislativa i la interpretació i aplicació del dret que tingui per objecte o provoqui aquest mateix resultat. La utilització de la síndrome d'alienació parental també és violència institucional.

Setè. **Violència en l'àmbit de la vida política i l'esfera pública de les dones:** la violència masclista que es produeix en espais de la vida pública i política, com les institucions polítiques i les administracions públiques, els partits polítics, els mitjans de comunicació o les xarxes socials. Quan aquesta forma de violència masclista ocorre en les institucions polítiques o les administracions públiques i és tolerada i no sancionada, esdevé també una forma de violència institucional.

Vuitè. **Violència en l'àmbit educatiu:** qualsevol tipus de violència que es produeix en l'entorn educatiu entre els membres de la comunitat educativa. Es pot produir entre iguals, de major d'edat a menor d'edat o viceversa. Inclou l'assetjament, l'abús sexual i el maltractament físic, sexual, psíquic o emocional. Entre aquestes violències n'hi ha que es produeixen per raó de gènere o d'identitat sexual.

Novè. **Qualsevol altres formes anàlogues** que lesionin o puguin lesionar la dignitat, la integritat o la llibertat de les dones.»

Àmbit de la violència sexual.

4. Manifestacions de la violència sexual sobre les quals actua aquest protocol

Les manifestacions de la violència sexual sobre les quals actua aquest circuit són les agressions sexuals, els abusos sexuals i els assetjaments sexuals que es donen a qualsevol dels àmbits que marca la [Llei 17/2020](#)¹, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista.

Cal tenir en compte que aquestes manifestacions també són considerades delictives pel [Codi penal](#)². Aquest element marca l'actuació policial, medicoforense i judicial.

Quan es tracta de nenes, adolescents i menors, a banda de la Llei 17/2020, tindrem en compte el marc de la [Llei 14/2010](#)³, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

1 <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/8303/1828756.pdf>

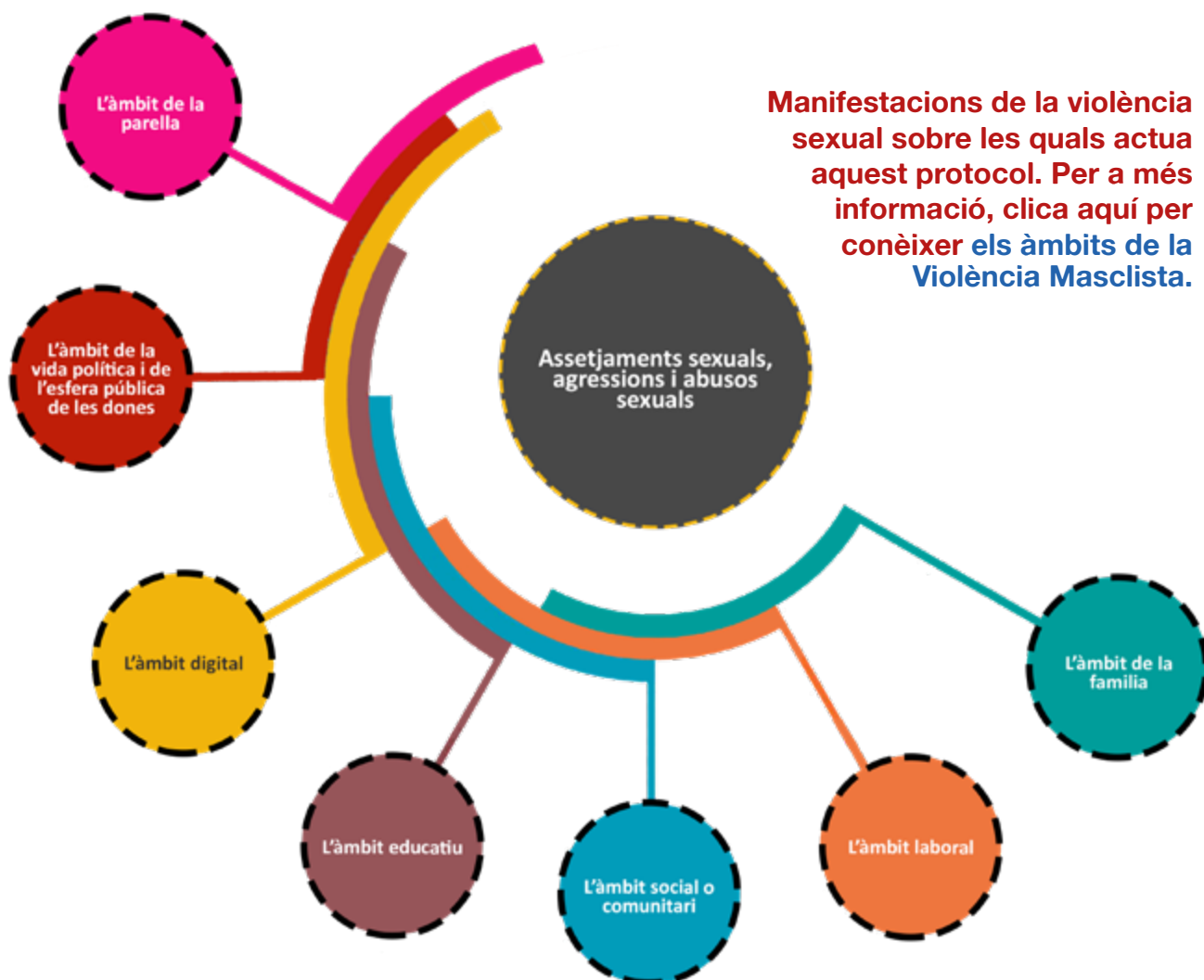
2 https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2015/03/31/pdfs/BOE-A-2015-3439-C.pdf

3 <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=553898>

A més a més, aquest protocol recull la circumstància en què ens podem trobar com a professionals, quan les violències sexuals arriben als nostres serveis. I poden ser violències sexuals recents (menys de 5 dies) o que han estat desvelades i que s'han produït al llarg del període vital de la dona.

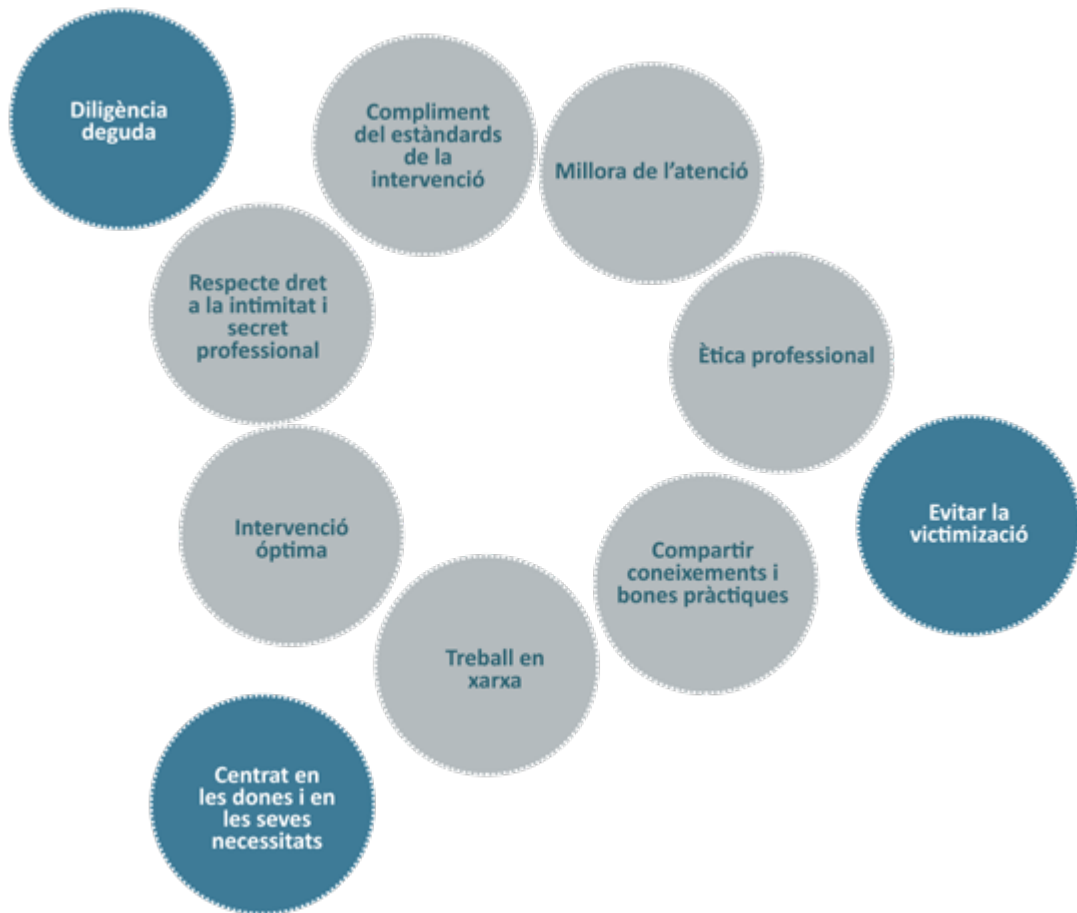
El criteri de 5 dies té a veure amb criteris de recollida de mostres i alguns procediments clínics i l'acord del grup de treball que ha establert aquest protocol.

Entenem que l'emergència sanitària s'emmarca dins les primeres 72 hores. Les manifestacions recollides en aquest protocol es poden produir en molts àmbits de la vida quotidiana de les dones. Les actuacions que les professionals realitzaran abasten tots i cadascun dels àmbits en què es poden produir. Així, tal com indica el marc jurídic català ens trobem:

5. Principis i criteris orientadors de la intervenció

5.1 Principis orientadors

Els principis orientadors caracteritzen cadascuna de les actuacions desenvolupades pel conjunt d'agents implicats en el Protocol, tant a escala individual com en les accions abordades de manera conjunta i coordinada, aspecte fonamental per aconseguir un abordatge integral de les situacions de violència sexual.

Els principis orientadors es basen en el **Protocol per a l'abordatge de la violència masclista a les comarques de la Catalunya Central** (Anoia, Bages, Berguedà, Osona i Solsonès) i en aquest protocol s'hi ha afegit la diligència deguda, el compliment d'estàndards i el fet que sigui un model centrat en les dones i en les seves necessitats seguint les noves recomanacions internacionals. Aquests principis han d'orientar i garantir la coordinació interprofessional a tota la xarxa de recursos que intervenen en l'abordatge de la violència sexual.

Definició dels principis orientadors de la intervenció

Treball en xarxa: el treball en equip, la cooperació i la vinculació a les diferents xarxes d'intervenció com a principal forma de lluita contra la violència masclista.

Intervenció òptima: evitar la **victimització secundària** (o revictimització) de les dones, les adolescents i les nenes o dels seus fills i filles com a conseqüència dels dèficits en les intervencions efectuades pels organismes responsables o per actuacions que no han assolit el nivell de coordinació necessari. Cal millorar l'eficàcia dels recursos.

Millora de l'atenció: detectar els buits i els dèficits de l'atenció coordinada per tal de millorar la intervenció.

Intercanvi de coneixements i bones experiències: garantir un sistema que permeti l'intercanvi d'informació i coneixements entre els equips professionals, així com una derivació eficaç.

Respecte del dret a la intimitat i al secret professional: cedir i demanar només les dades mínimes, necessàries i pertinents per a cada cas.

Ètica professional: treballar en els diferents espais d'atenció des d'una perspectiva ètica comuna, discutida i consensuada pels òrgans de coordinació dels circuits.

Compliment dels estàndards de la intervenció, s'ha de garantir els estàndards de serveis, recollits en el **capítol VII⁴ del Protocol marc per a una intervenció coordinada contra la violència masclista.**

Diligència deguda, segons la qual els poders públics tenen l'obligació d'adoptar les mesures necessàries per actuar amb agilitat i eficiència, i assegurar que les persones que actuen en nom dels poders públics actuïn per prevenir la violència masclista, "investigar i castigar" els casos i reparar les víctimes.

Centrat en les dones i les seves necessitats, per tant, un model centrat en les dones i no en els estereotips i competències de les professionals, com tampoc en els recursos disponibles.

5.2 Interseccionalitat

Cal garantir un abordatge integral de les violències sexuals amb perspectiva feminista, que no limiti ni segmenti les intervencions, i per tant treballar des d'un **enfocament interseccional** que possibiliti posar les dones al centre i atendre les seves diversitats,

⁴ https://dones.gencat.cat/ca/ambits/violencia_masclista/coordinacio/protocol_marc/

en especial aquelles amb certes circumstàncies o situacions vitals que les situen en posicions més vulnerables quant a desigualtat i discriminació de gènere. El nou **marc català**⁵ ens recorda que la interseccionalitat o intersecció d'opressions és la concurrència de la violència masclista amb altres eixos de discriminació, com l'origen, el color de la pell, el fenotip, l'ètnia, la religió, la situació administrativa, l'edat, la classe social, la precarietat econòmica, la diversitat funcional o psíquica, les addiccions, l'estat serològic, la privació de llibertat o la diversitat sexual i de gènere, que fa que impactin de manera agreujada i diferenciada. S'ha de tenir en compte la interacció d'aquestes discriminacions a l'hora d'abordar la violència masclista.

La Llei 17/2020, defineix **l'enfocament interseccional o d'intersecció d'opressions** i facilita la visibilitat i el reconeixement de la convergència entre les violències masclistes basades en el gènere amb altres eixos de discriminació. La interacció de totes aquestes discriminacions és un element cabdal a l'hora d'abordar les violències sexuals.

El Conveni d'Istanbul (art. 4) i el Comitè CEDAW (recomanacions 28 i 33) assenyalen que la **discriminació contra la dona està inseparablement vinculada a altres factors que afecten la seva vida**. El comitè, en la seva jurisprudència, anomena factors com ara l'origen ètnic o la racialització de la dona, la condició de minoria o indígena, el color, la situació socioeconòmica i/o les castes, l'idioma, la religió o les creences, l'opinió política, l'origen nacional, l'estat civil, la maternitat, l'edat, la procedència urbana o rural, l'estat de salut, les capacitats diverses (presència o absència de diversitat funcional), els drets de propietat, la condició de lesbiana, bisexual, transgènere o intersexual, l'analfabetisme, la sol·licitud d'asil, la condició de refugiada, desplaçada interna o apàtrida, la viudetat, l'estatus migratori, la condició de cap de família, la convivència amb el VIH/SIDA, la privació de la llibertat i la prostitució, així com el tràfic de dones, les situacions de conflicte armat, la llunyania geogràfica i l'estigmatització de les dones que lluiten pels seus drets, en particular les defensores dels drets humans.

Tenint en compte aquestes situacions, cal reconèixer que les dones experimenten formes de discriminació múltiples i interrelacionades, que poden tenir efectes negatius agreujats. Per tant, si la violència afecta algunes dones en diferent mesura o forma, cal articular **respostes adequades, personalitzades i adaptades** a les situacions i demandes particulars.

5 <https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=889760>

6. Eixos del protocol: prevenció, detecció, atenció, recuperació i reparació

El Protocol marc per a una intervenció coordinada contra la violència masclista a Catalunya defineix el model de comprensió de la problemàtica a través de cinc eixos bàsics d'actuació — prevenció, detecció, atenció, recuperació i reparació— que ordenen les intervencions que han de dur a terme els diferents organismes i agents implicats.

S'entén per **PREVENCIÓ** el conjunt d'accions encaminades a evitar o reduir la incidència del fenomen de la violència sexual mitjançant la reducció dels factors de risc. La prevenció n'evita la normalització i la naturalització. Les actuacions preventives, especialment entre la població jove, han de considerar tant els casos en els quals encara no s'han manifestat les situacions abusives, per tal d'actuar amb anticipació, com els casos en els quals ja s'han donat situacions de violència, per evitar que produeixi més efectes en la dona i la impunitat que comporta.

S'entén per **DETECCIÓ** la posada en funcionament de diferents instruments teòrics i tècnics que permetin identificar i fer visible el problema de la violència sexual, tant si apareix de manera precoç com si es tracta d'una violència que succeeix en el context de la violència masclista en la parella. La detecció permet conèixer les situacions en les quals s'ha d'intervenir per tal d'evitar-ne el desenvolupament i la cronicitat. La detecció permet oferir un espai per desvelar la seva situació i iniciar un procés de recuperació.

S'entén per **ATENCIÓ** el conjunt d'accions adreçades a una dona per tal que superi tant les situacions d'abús com les conseqüències en els contextos personals, familiars i socials. S'ha de garantir la seguretat i proporcionar informació detallada sobre els recursos i els procediments que faciliten l'abordatge de la violència.

S'entén per **RECUPERACIÓ** l'etapa del cicle individual i social en què es restableixen els àmbits danyats a causa de les situacions de violència i en concret les provocades per les agressions sexuals i els assetjaments sexuals. Aquest procés es porta a terme amb l'acompanyament de la dona a través d'un equip professional, preferiblement integral, i la seva durada es relaciona amb el dany patit, la cronicitat de l'abús i la capacitat de resiliència de la dona. I que la dona sigui la protagonista de les decisions en el marc del procés de recuperació.

S'entén per **REPARACIÓ** el conjunt de mesures preses pels diversos organismes i agents responsables de la intervenció en el marc de les violències sexuals (jurídiques, econòmiques, socials, laborals, sanitàries, educatives, etc.), que contribueixen al restabliment dels àmbits danyats per la situació viscuda. En definitiva, la reparació esdevé la manera amb la qual el conjunt d'actors socials contribueix al procés de recuperació de les dones que han viscut situacions de violència sexual.

Volem posar en rellevància que tots els recursos de la xarxa especialitzada tenen un paper en la recuperació així com tots els agents vius de la ciutat i de la comarca. Els agents socials, associatius, educatius, de joventut i de veïnatge poden tenir un paper fonamental per oferir espais de reparació per a la víctima directa de l'agressió, però també pel seu entorn proper.

Recursos que realitzen serveis que fan atenció i recuperació que pertanyen a la xarxa d'abordatge integral de les violències sexuals de Manresa i Bages.

6.1 Prevenció

Quan parlem de prevenció en el context de les violències sexuals, és imprescindible parlar de les actuacions i accions encaminades a desnaturalitzar les violències sexuals, tant a nivell individual com a nivell comunitari. Aquest procés no s'acaba si es produeix una agressió, al contrari, s'ha de pensar la prevenció com un continu en el qual tots els agents socials tenen un paper, independentment de la seva competència. El Protocol de violències masclistes del Bages i Manresa lidera aquestes actuacions.

Les actuacions de prevenció, a nivell operatiu, han d'integrar-se, entre d'altres, amb els protocols dels espais públics del territori com són:

Protocol per a l'abordatge de les violències masclistes a les festes populars i espais públics d'oci nocturn de Manresa.

Protocol davant les violències sexuals en espais públics d'oci a la comarca del Bages - Consell Comarcal del Bages (ccbages.cat).

Tots aquests marcs ens permeten crear espais per fomentar l'autonomia i la llibertat sexual. Aquests espais han d'estar vinculats a l'àmbit més comunitari, però no exclusivament.

A l'últim, quan parlem de prevenció a nivell individual cal tenir en compte el següent:

- Treballar espais amb les dones, què significa per a elles el respecte i la possibilitat de posar límits.
- Crear xarxes de suport social i l'acceptació incondicional de l'adolescent o jove i dona adulta.
- Desenvolupar en elles aptituds i el sentiment de tenir algun control sobre la pròpia vida. Això els permet tenir la certesa de saber com actuar en situacions complexes i entendre que són part de la vida.
- Les relacions afectives de bona qualitat en què puguin demostrar-se i expressar-se sentiments.
- El desenvolupament de més plasticitat, és a dir, que siguin capaces d'adaptar-se a situacions noves.
- Participació en organitzacions socials, la qual cosa els permet relacionar-se amb altres persones amb interessos comuns. Els homes no han de ser part del problema sinó de

la solució. Els programes preventius han de tenir en compte, entre els seus objectius, facilitar l'adopció de valors i ideals culturalment vistos com a femenins entre els homes.

Per ampliar el treball que es pot realitzar amb homes en clau de prevenció i detecció, es pot consultar la Guia de recomanacions per a la detecció de violència masclista en homes, Circuit Barcelona contra la violència vers les dones. Comissió de treball sobre homes que exerceixen violència masclista.⁶

D'altra banda, en l'actualitat el Departament d'Educació posa en marxa el Pla d'escoles lliures de violència (LELV)⁷. Entre altres elements a tenir-hi en compte hi hauran noves figures referents a tots els territoris i centres educatius i referents contra les violències a infants i adolescents a través dels plans educatius d'entorn. El Pla designa una persona referent de cada servei educatiu per tractar aquest tema. En cada municipi s'estableix el referent i és coordina amb el programa Coeduca't. Es crearà una Xarxa LELV per tal de realitzar un seguiment del pla a nivell comarcal formada per diferents membres dels Serveis Territorials, Equip d'Atenció Psicopedagògica (EAP) i professionals de la Unitat de Suport a l'Alumnat en situació de Violència (USAV).

6.2 Detecció

La detecció en si mateixa és un procés, no un moment determinat. Per tant, s'ha de treballar la capacitat que tenim de poder oferir a les dones espais d'escolta per poder afrontar les situacions quan succeeixin les agressions i/o quan ho puguin desvelar.

Les raons per les quals no es parla de la violència sexual patida per les dones adultes són molt variades (e.g., por a l'agressor, temor al tracte que puguin rebre dels/les policies, advocats/des i professionals en general, desconeixement de com fer per denunciar o bé a on dirigir-se per fer-ho, temor de no tenir proves suficients o no voler que familiars i/o amistats se n'assabentin). En el cas de les menors s'hi afegeixen les dificultats per relatar el que li està succeint dins o fora de la seva família⁸. Per tant, cal generar una cultura per canviar aquesta situació de silenci i ocultació.

Per a la detecció, el "vincl" és clau per oferir espais a les dones

6 Guia de recomanacions per a la detecció de violència masclista en homes Circuit Barcelona contra la violència vers les dones Comissió de treball sobre homes que exerceixen violència masclista

7 Escoles lliures de violències | Educació inclusiva (xtec.cat).

8 Cantor et al., 2015; Krebs et al., 2016; Ullman i Peter-Hagene, 2016

en què puguin “desvelar” les violències viscudes en el seu passat o les agressions no recents.

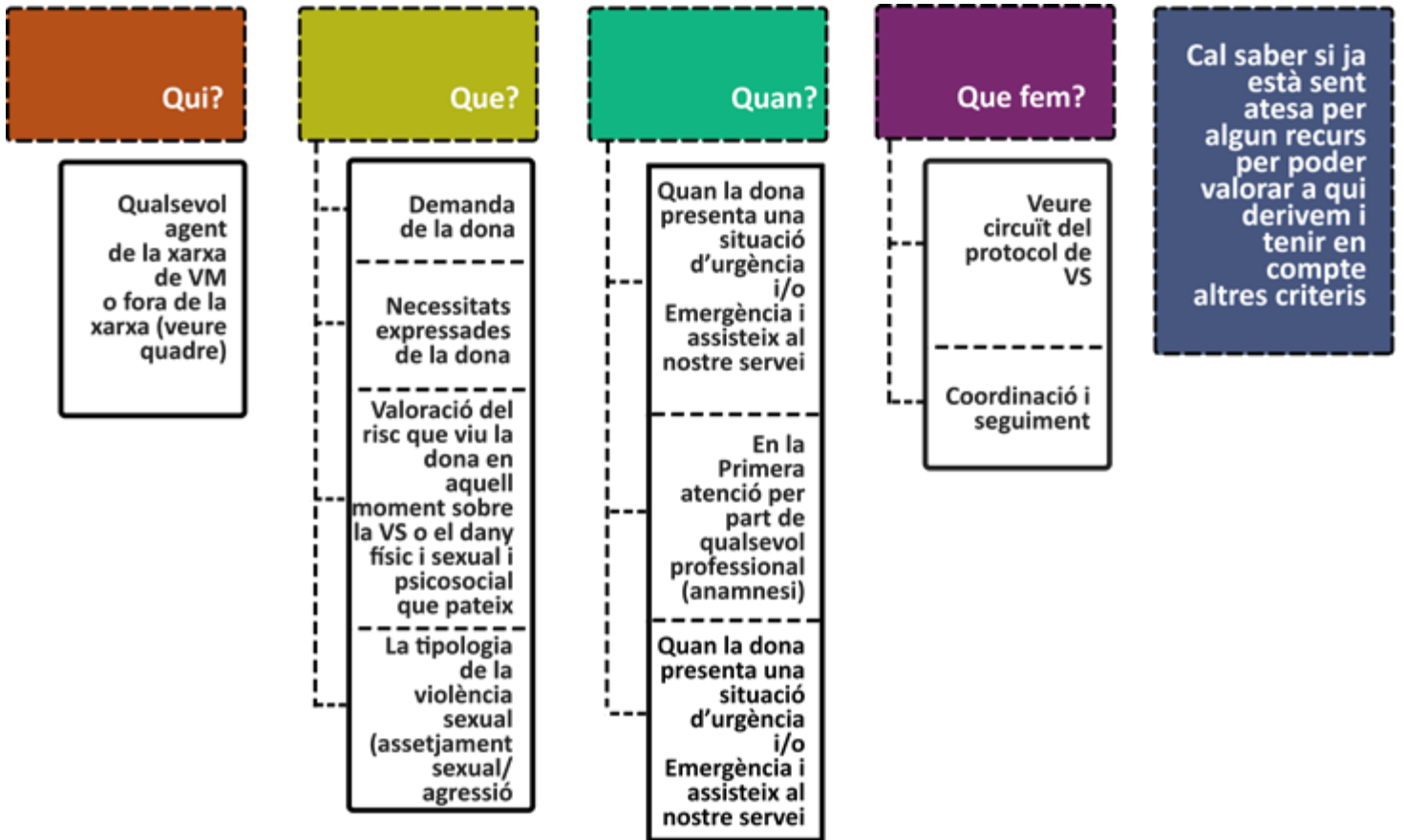
En el cas de voler ampliar la informació sobre la detecció en la infància, podeu accedir als materials de l’organització Save The Children: **Manuales formativos para profesionales del sector educativo en detección y notificación de la violencia sexual contra la infancia**⁹.

L’atenció primària de Salut és clau per detectar i poder entrenar no només les possibles preguntes a fer, sinó també treballar els mites que les professionals podem tenir. En aquest sentit, el mateix Protocol per a l’abordatge de la violència masclista en l’àmbit de la salut a Catalunya ens aporta la possibilitat de desmitificar alguns mites.

Aquest quadre, pensat perquè l’utilitzin diversos agents de la xarxa, ens pot servir per ordenar quins són els moments en què es produeix la detecció respecte a les dones, respecte al moment en què intervenim i també sobre com articular la derivació.

⁹ https://www.savethechildren.es/sites/default/files/2020-09/ManualFormativo_Modulo3.pdf

Moments en què es produeix la detecció respecte a les dones, respecte al moment en què intervenim i també sobre com articular la derivació.

6.2.1 Tothom té un paper en la detecció

Els recursos i els àmbits que poden detectar situacions de violències sexuals van molt més enllà dels recursos de la xarxa especialitzada. Per això és molt important la formació i la sensibilització de totes i tots les/els agents socials.

Per tant, podem fer deteccions des dels recursos especialitzats de la xarxa o des d'altres recursos o entitats o serveis. Els recursos especialitzats de la xarxa tenen la formació per poder fer una bona derivació i acompanyament, si escau. Els recursos fora de la xarxa faran un acompanyament i derivació garantint sempre la confidencialitat, el bon tracte i el no jutjar. Els serveis o àmbits que no formen part de la xarxa poden posar-se en contacte amb els recursos que sí que en formen part seguint les actuacions detallades en l'apartat d'atenció.

Recursos que realitzen actuacions de prevenció i detecció que pertanyen a la xarxa per l'abordatge integral de les violències sexuals de Manresa i Bages

Finalment, però no per això menys important, quan parlem de detecció, no només hem de detectar els indicis i els danys de la violència, sinó també hem d'ajudar les dones a explorar la seva capacitat de resiliència. Grotberg (1995) ens recordava que la resiliència és “la capacitat de l'ésser humà per a fer front a les adversitats de la vida, aprendre d'elles, superar-les i inclusivament, ser transformats per aquestes”. Si es vol aprofundir en aquest tema, es pot consultar l'article [*Resiliencia en violencia de género. Un nuevo enfoque para los/las profesionales sanitarios/as*](#)¹⁰.

Qualsevol moment i qualsevol espai, però òbviament aquells espais (professionals o comunitaris) en què les dones parlen de la seva sexualitat, i podem ser clau per detectar situacions en què les dones puguin expressar que han patit violències sexuals:

- Cribratge directe de les violències sexuals.
- Revela directament l'agressió sexual.
- Alteració del nivell de consciència amb símptomes d'intoxicació (etílica o altra), apareix amb roba esquinçada o sense roba interior, etc. (sospita de submissió química).
- Petició de contracepció d'emergència.
- Cribratge d'ITS i/o embaràs.
- Profilaxi postexposició al VIH.
- Embaràs no desitjat, petició d'IVE.
- Indicadors de salut i/o socials que estan patint violència masclista en la parella o àmbit familiar.
- Abús de drogues i alcohol.
- Abús de drogues i alcohol, amb autolesions i intents de suïcidi.

També és rellevant estar atentes als casos de dones que poden haver patit una agressió sexual sota els efectes de la submissió química (SVQ). Per tant, cal tenir en compte els **motius pels quals la dona fa una consulta per una possible agressió sexual per SVQ:**

- A vegades ella mateixa no sap amb certesa què li ha succeït.
- Recorda que ha estat víctima d'una agressió sexual.
- Té la sensació que li ha succeït quelcom estrany de naturalesa sexual.
- S'ha despertat nua o amb la roba desarreglada.
- Ha trobat fluids (semen...) o objectes (preservatius...) inexplicats en el seu cos.
- Ha presentat lesions o alteracions que no s'explica, a nivell oral, anal o genital.

10 <https://revistas.uam.es/revIUEM/article/download/416/388/0>

- S'ha despertat al costat d'un desconegut o en un lloc estrany.
- Li han explicat que es trobava en una situació estranya o comprometedora.

6.2.2 Indicadors que cal tenir presents per millorar la nostra intervenció

Hi ha un seguit d'indicadors específics que poden ajudar a detectar situacions de violència sexual. Aquests indicadors es basen en les conseqüències que la violència sexual pot tenir sobre la salut física i psicològica de la dona a curt i llarg termini, seguint les indicacions del Protocol per a l'abordatge de la violència masclista en l'àmbit de la salut a Catalunya - Document operatiu de violència sexual, però que poden ser útils per a totes les professionals de la xarxa.

Indicadors d'ajuda a la detecció de violència sexual basats en conseqüències sobre la **salut física**

Lesions extremadament traumàtiques (per exemple, dona que ha estat en estat inconscient)

- **Patir o haver patit:**

Embarassos no desitjats

Avortaments amb mitjans poc segurs

Infeccions de transmissió sexual, inclòs VIH/sida

Disfuncions sexuals

Dolor pelvià crònic

- **Lesions genitals com:**

Esquinçades

Equimosi

Abrasions

Vermellors i inflors

- **Lesions físiques no genitals com:**

Cops i contusions

Contusions a la vulva i les mames

Hematomes a la cara interna de la cuixa

Laceracions i esquinçaments

Marques als turmells, canells i al coll

Marques de mans, de dits, de cinturó, de mossegades

Traumes anals i/o vaginals i/o bucal

Indicadors d'ajuda a la detecció de violència sexual basats en conseqüències sobre la **salut psicològica**

- **Situacions, especialment quan es donen de manera reiterada, com ara:**

Síndrome del trauma de la violació

Síndrome per estrès posttraumàtic

Depressió

Fòbies socials (especialment en violacions maritals o que han succeït en una cita)

Ansietat

Augment del consum de substàncies psicoactives

Comportament suïcida

- **A llarg termini, símptomes com ara:**

Migranyes o mal de cap crònic

Fatiga

Malestar en dormir (malsons, reviure situacions traumàtiques de manera recurrent)

Nàusees recurrents

Trastorns de la conducta alimentària

Dolor menstrual

Dificultats i/o evitació de les relacions sexuals

Àlgies pelvianes inespecífiques

Dificultat i/o evitació de les exploracions ginecològiques

Indicadors d'ajuda a la detecció de violència sexual basats en les conseqüències sobre l'**estat psicossomàtic i emocional**

- **Manifestacions somàtiques:**

Tremolors

Sudoració

Pal·lidesa

Alteracions respiratòries

Trastorns de l'aparell digestiu (nàusees o vòmits)

- **Comportament verbal:**

Tartamudesa

Bloqueig de la parla, confusió

Mutisme

Verbalització excessiva

- **Alteracions conductuals:**

Hiperactivitat

Actitud d'hipervigilància

Passivitat

Reaccions amb por, mirada fugitiva

Sensacions de vergonya, sentiments de culpabilitat
Vulnerabilitat i desemparament
Explosió d'enuig, ràbia o sobresalts
Desconfiança cap a persones del mateix sexe que la persona que ha exercit violència sexual
Por del contacte físic
Trastorns de la conducta, canvis de caràcter, aïllament

Indicadors d'una possible agressió sexual facilitades per drogues i per productes que provoquen la **submissió química**

Moltes vegades, l'Agressió Sexual (inclosos els abusos sexuals) és Facilitada per Drogues (ASFD). L'agressió sexual es pot produir després de la ingesta voluntària o involuntària de substàncies que incapaciten, com ara l'alcohol, i/o altres drogues d'abús i/o fàrmacs (l'alcohol és la més freqüent). L'estat d'intoxicació de la víctima anul·la la capacitat de consentir i respondre. Cal assenyalar que si l'agressió es sota els efectes de les drogues, la víctima no és responsable, ja que l'agressor té la capacitat de discernir sobre la dona, que no pot donar el seu consentiment.

D'altra banda es pot trobar que l'agressor actui de forma premeditada i provoqui un estat de submissió química. En aquest sentit l'agressor proporciona a la víctima una substància incapacitant o desinhibidora amb l'objectiu de sotmetre-la sexualment.

- **Reaccions emocionals**

Por, terror
Desemparament, vulnerabilitat
Sensació de pèrdua de control
Bloqueig emocional
Vergonya
Incredulitat
Desconcert, confusió
Culpabilitat
Depressió, ansietat, crisi d'angoixa
Sensació d'impotència
Desorientació
Negació
Ira
Enuig
Sensació de reviure l'experiència (flashbacks)

- **Manifestacions somàtiques**

Tremolor
Sudoració
Pal·lidesa
Alteracions respiratòries

Alteracions de l'aparell digestiu (nàusees, vòmits), alteració de la gana.

Insomni, malsons

- **Alteracions comportamentals**

De la parla: quequesa, bloqueig de la parla, mutisme, llenguatge confús, verbalització excessiva

Hiperactivitat

Actitud d'hipervigilància

Passivitat

Reacció amb por, mirada fugissera

Explosió d'empipament o ràbia, sobresalt

Desconfiança cap a persones del mateix sexe que la persona que ha exercit violència sexual

Por del contacte físic. Menyspreu pel propi cos

Trastorns de la conducta, canvis de caràcter, aïllament

6.3 Atenció i recuperació

6.3.1. Circuits d'atenció contra les violències sexuals (assetjaments, abusos i agressions sexuals) a la ciutat de Manresa i la comarca del Bages

Els circuits d'aquest protocol es basen en les necessitats d'atenció de les dones víctimes de violències sexuals, des dels principis d'intervenció continuada i coordinada.

Cal recordar que tots els recursos de la xarxa per a l'abordatge de les violències de Manresa i el Bages seran la porta d'entrada aquest circuit. Més endavant s'especificaran els criteris d'atenció i derivació. Però no hi ha dubte que el valor més important d'aquest protocol és el treball en xarxa.

Aquest treball es representa en la imatge següent. Aquesta representa el treball en xarxa i com les dones són el centre de les nostres intervencions. I com cada recurs pot tenir el seu paper en l'atenció, recuperació i reparació de les violències sofertes.

D'altra banda, tenim recursos, entitats i serveis que no formen part de la xarxa especialitzada però que poden ser una porta d'entrada de dones agredides al sistema d'atenció especialitzada. Per a aquests recursos no especialitzats és molt important conèixer els principis orientadors i les recomanacions principals d'aquest protocol i actuar en conseqüència.

A partir d'ara es descriuran una sèrie d'algoritmes amb la intenció de dirigir les actuacions professionals. Hem establert els algoritmes i circuits en funció de quan s'ha produït la violència sexual i si la dona és menor d'edat o adulta.

Recursos de la xarxa per l'abordatge de les violències sexuals de Manresa i Bages que intervenen directament en l'atenció i la recuperació de les dones.

Així, aquest protocol estableix cinc dies per determinar que la nostra intervenció té un caràcter d'emergència i/o urgència. Cal recordar que per a algunes actuacions sanitàries, parlem de 72 hores preferiblement, ja que requereixen intervencions immediates. Aquests cinc dies són vàlids per a tot el procés de recollida de mostres (per a tràmits judicials forenses) i per garantir una bona primera intervenció psicològica en el cas d'estrès posttraumàtic. Aquest període també és essencial per a dones que no recorden què ha succeït i poden estar sotmeses als efectes de la SVQ (Submissió o Vulnerabilitat Química).

Aquest límit temporal no s'ha d'entendre com a límit estricte. Quan el temps transcorregut es trobi per sobre d'aquestes 120 hores (cinc dies) però hi hagi indicis o sospita de poder obtenir mostres d'interès legal (donades les circumstàncies particulars del cas), s'ha de procedir com si l'agressió o l'abús sexual fos recent. Això pot ocórrer quan hi ha la sospita d'intoxicació (submissió química), ja que algunes substàncies poden aparèixer en orina fins a una setmana després de la ingestió. Serà el metge/essa forense qui decideixi si es recullen, o no, mostres d'interès legal, després de la valoració del cas.

Encara que l'agressió o abús sexual sigui recent però ja hagin passat els cinc dies (i per tant no compleix els requisits de ser considerada emergència), no deixa de tenir un caràcter d'atenció prioritària i, per tant, requereix una intervenció al més immediata possible. En aquest cas és molt important la integritat psicològica de la dona.

Si la dona presenta una agressió sexual recent (menys de 5 dies), se li recomanarà anar a l'hospital de referència. Aquesta recomanació ha d'anar acompanyada d'una breu explicació de quines són les actuacions que es faran a l'hospital, on és important assenyalar l'atenció sanitària necessària, i on a més a més es farà tota l'exploració vinculada al procés forense i se l'advertirà que s'iniciarà un procés de comunicació a la fiscalia, a causa de la situació que representa legalment una agressió sexual.

Si la dona expressa que no vol anar a l'hospital de referència, se li recomanarà la possibilitat d'accedir a l'atenció primària de Salut. Si la dona accedeix entrar al circuit d'aquest protocol, des d'un recurs sanitari, es prioritzarà la derivació a l'Atenció Sexual i Reproductiva (ASSIR) si l'atenció que sol·licita està vinculada amb la salut sexual i amb l'atenció psicològica. Cal dir que s'ha de valorar la derivació al Servei d'Intervenció Especialitzada (SIE) en violència masclista quan la situació de la dona requereixi una atenció integral.

D'altra banda, si la dona accedeix al circuit a través d'un servei de l'àmbit de l'atenció social, es prioritzarà la derivació al SIE. S'ha de valorar si requereix atenció sanitària i s'utilitzarà el recurs més apropiat per al seu acompanyament (Centre d'Atenció i Seguiment a les drogodependències (CAS), Centre de Salut Mental d'Adults (CSMA), Atenció Primària (AP), ASSIR.

És imprescindible explorar si la dona ja està sent atesa de forma habitual per un recurs de la xarxa especialitzada o ho ha estat amb anterioritat. Oferir-li si ens hi posem en contacte (amb el seu consentiment) o bé ho fa ella, i aleshores valorar de forma conjunta quin és el recurs/servei més idoni o si el servei es fa càrrec de la seva atenció. El treball en xarxa és essencial.

S'ha de tenir present en tot moment la comunicació a la fiscalia (quan correspongui).¹¹

D'altra banda, ens trobem amb dones que han patit alguna manifestació de violències sexuals al llarg de la seva vida, en qualsevol àmbit de la seva vida, i que en un moment determinat "desvelen" a la professional aquesta forma de violència masculista. Aquest tipus d'intervenció no requereix, a priori, assistir a l'hospital de referència; es tracta de poder-ho abordar des de l'àmbit de l'atenció primària de Salut. També és rellevant que se li pugui oferir una atenció integral especialitzada, que tingui un caràcter de recuperació i de reparació. En aquest sentit, el recurs especialitzat prioritari per derivar la dona agredida serà el SIE, tenint en compte la seva capacitat d'atendre amb més continuïtat dins el circuit. Dit això, l'ASSIR serà el referent quan la dona presenti una afectació a la seva salut sexual i reproductiva, i/o vingui derivada d'un servei de Salut.

Cap dels escenaris precedents són excloents, en la mesura que el coneixement de les professionals que habitualment atenen les dones tenen criteri per poder valorar el moment de les mateixes dones, el possible risc, la saturació dels recursos i la immediatesa de l'atenció.

¹¹ Notificació al jutjat de guàrdia / medicina forense i denúncia dels fets per part de la dona. L'article 191 del Codi penal estableix que, per procedir legalment i judicialment pels delictes d'agressions, assetjament o abusos sexuals, cal una denúncia de la persona perjudicada. Quan la víctima sigui menor d'edat, incapaç o una persona desvalguda, n'hi ha prou amb la denúncia del Ministeri Fiscal. Cal consultar a la dona si vol presentar una denúncia dels fets, per posar-la en contacte amb els recursos judicials. Tant si la dona vol denunciar com si no, cal que els professionals de la salut comuniquin el fet al jutjat de guàrdia i els metges forenses a través d'una trucada telefònica i registrar en la història clínica de la dona les indicacions que dictin els jutges. També cal posar-se en contacte amb els recursos de seguretat.

Pel que fa a les dones menors d'edat, en aquest protocol trobarem dos circuits vinculats si les violències sexuals es donen en l'àmbit familiar. El criteri per determinar les actuacions té a veure amb la possibilitat de desemparament de la dona menor d'edat i, per tant, està molt vinculat amb les actuacions del **Protocol de maltractaments a la infància de la comarca**¹².

Finalment, és important recordar que totes les institucions, entitats i serveis que no formen part de la xarxa especialitzada també es poden trobar amb casos de dones en situació de violència, i per això cal seguir les recomanacions següents:

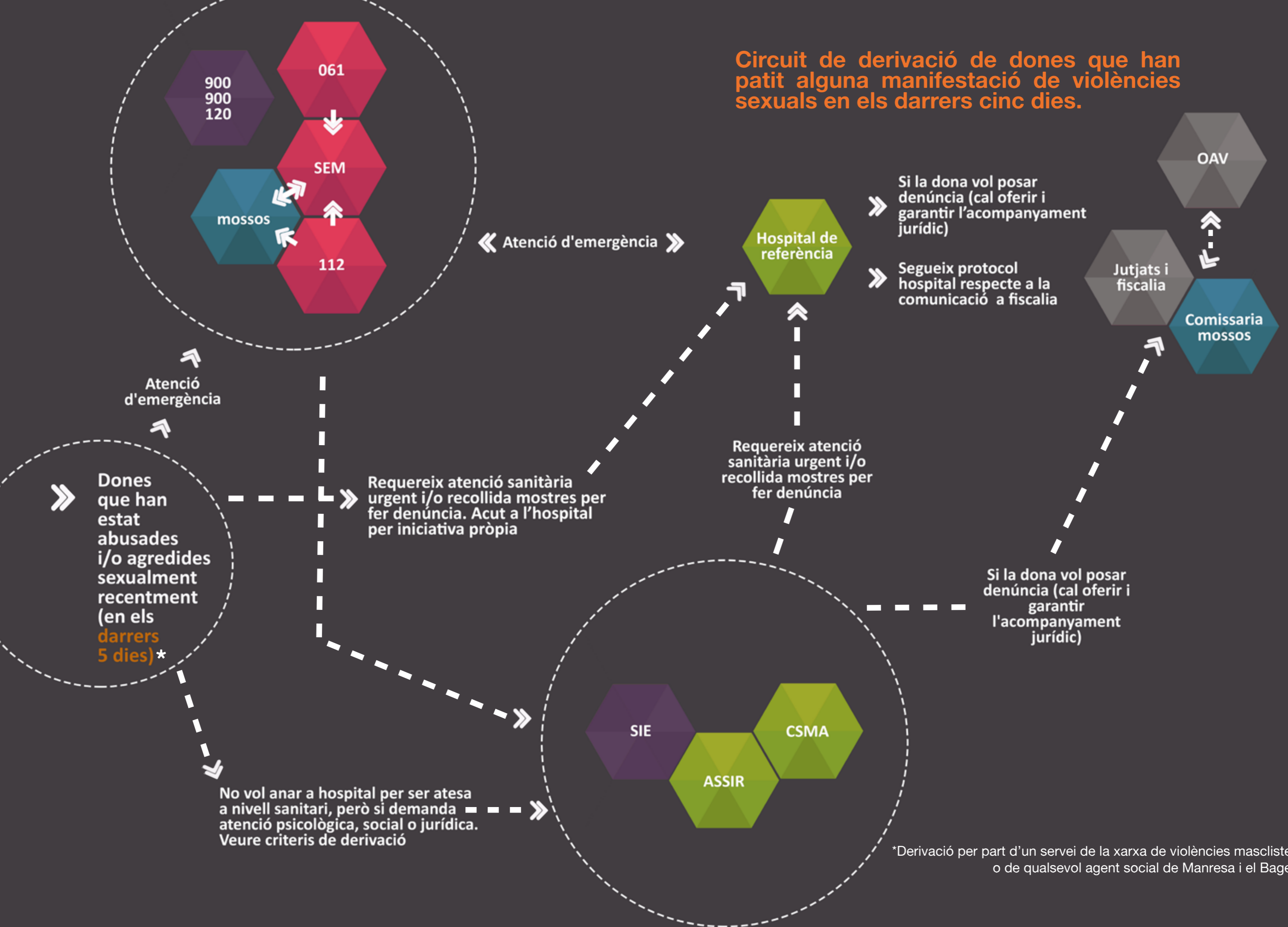
Procediment general si ets una entitat, servei o un recurs no especialitzat en violència masclista al Bages i/o a Manresa

- Si es tracta d'una emergència sanitària o de seguretat cal que sempre truquin al 112 com a primera opció. Allà es valorarà quin és el recurs més idoni en la situació d'emergència. I articularan el protocol que correspongui.
- Les entitats, serveis i els recursos no especialitzats poden consultar telefònicament al SIE, dins del seu horari d'atenció, com procedir si no coneixen el protocol o tenen dubtes de què fer i com fer les derivacions.
- Les entitats, serveis i els recursos no especialitzats poden demanar a la dona si l'atén algun dels serveis de la xarxa especialitzada, i si vol que ens hi posem en contacte per derivar. Sempre amb el seu consentiment.
- Les entitats, serveis i els recursos no especialitzats poden trucar en qualsevol moment a la línia 900900120, ja que es tracta d'un servei de 24 hores, i amb una àmplia disponibilitat d'idiomes. En aquest servei es pot realitzar un primer assessorament i es pot determinar quin és el millor recurs del territori per a la situació de la dona que estem atenent.
- La seva responsabilitat és fer una acollida amb respecte, sense judici, confidencialitat i buscar el recurs més adequat per a la dona que necessita ajuda.

¹² <http://infancia.ccbages.cat/>

- És important que si la dona que ha desvelat la violència és una usuària d'un recurs de la xarxa, es pugui pactar amb ella com fer el seguiment amb el recurs especialitzat.
- Seguir les recomanacions següents: clicar aquí: **7.1 Recomanacions per al bon tracte de les dones víctimes de violències sexuals**

Circuit de derivació de dones que han patit alguna manifestació de violències sexuals en els darrers cinc dies.

6.3.2. Circuit de derivació de dones que han patit alguna manifestació de violències sexuals en els darrers cinc dies

Ens podem trobar que l'agressió acabi de succeir, o que hagin passat poques hores des de l'agressió, o que la dona arribi descompensada o desorientada. Si cal atenció sanitària o/i policial s'ha d'activar preferiblement el servei d'emergències 112. És possible que també es pugui activar el SEM a través del 061, que utilitzarà el seu propi protocol i que donarà atenció sanitària d'emergència.

Cal tenir en compte que hi ha dones que no recorden què ha succeït. Pot ser un cas de SVQ. Actuarem amb diligència i trucarem al 112 si volem una atenció sanitària i/o policial, de la mateixa manera que podem utilitzar el 061 si es tracta d'una situació d'emergència (té un programa d'atenció d'emergència psicològica).

La línia 900900120 pot oferir assessorament telefònic a les professionals i assessorament psicològic i jurídic a les dones víctimes de violències sexuals. El telèfon 900900120 pot activar recursos residencials i d'emergència, si escau.

Si el recurs des del qual atenem és un servei sanitari, i podem oferir resposta sanitària d'urgència, actuarem seguint el **Protocol per a l'abordatge de la violència masclista en l'àmbit de la salut a Catalunya: document operatiu de violència sexual (gencat. cat) i amb els protocols que corresponguin territorialment i sectorialment.**

Si han passat menys de 5 dies, cal informar la dona sobre la possibilitat d'anar a l'hospital perquè pugui rebre assistència sanitària d'urgències i explicar-li breument quines actuacions s'hi duran a terme¹³. Si podem, li facilitarem en paper la **Guia d'autoajuda per a dones víctimes d'una agressió sexual recent: Un camí cap a la recuperació.**

A títol informatiu, cal explicar a la dona que en els casos de delictes contra la llibertat sexual, l'exploració de medicina forense s'ha de basar en un protocol estandarditzat. Abans de qualsevol intervenció s'informarà la víctima de la nostra actuació

- 13
1. Anamnesi i examen clínic.
 2. Presa de mostres per a cribratge d'I.T.S. i VIH
 3. Presa de mostres d'interès legal.
 4. Petició d'analítiques.
 5. Tractament de les possibles lesions físiques i psíquiques.
 6. Tractament preventiu d'I.T.S.
 7. Anticoncepció postcoital.
 8. Seguiment.
 9. Atenció social.
 10. Realització de l'Informe clínic i mèdic forense.

i la seva finalitat, i es farà amb el seu consentiment. Es valorarà cada cas i es durà a terme una exploració única i integrada amb altres professionals, la presa de mostres, tenint en compte les característiques i circumstàncies dels fets i els límits de temps transcorregut. Cal que se li expliqui el procediment de recollida de mostres i per què aquest és molt rellevant per al procés judicial. La cadena de custòdia es garantirà en tot moment i estarà documentada.

Si vol posar una denúncia, cal explicar-li els procediments, que no cal que ho faci en el moment i que pot demanar assessorament, que de fet és el que recomanariem. Explicar-li que té dret a anar acompanyada, i que pot demanar assistència lletrada. Pot tenir assessorament jurídic des del Servei Integral del SIE, o del SIAD si ja és usuària del servei. Se li explicarà que quan posi la denúncia tindrà la possibilitat d'accedir al servei d'atenció a la víctima de l'Oficina d'Assistència a les Víctimes del Delicte (OAVD).

També se li explicarà que durant tot el procés de denúncia, i posteriorment, els Grups d'Atenció a la Víctima (GAV) de Mossos d'Esquadra podran fer-ne seguiment.

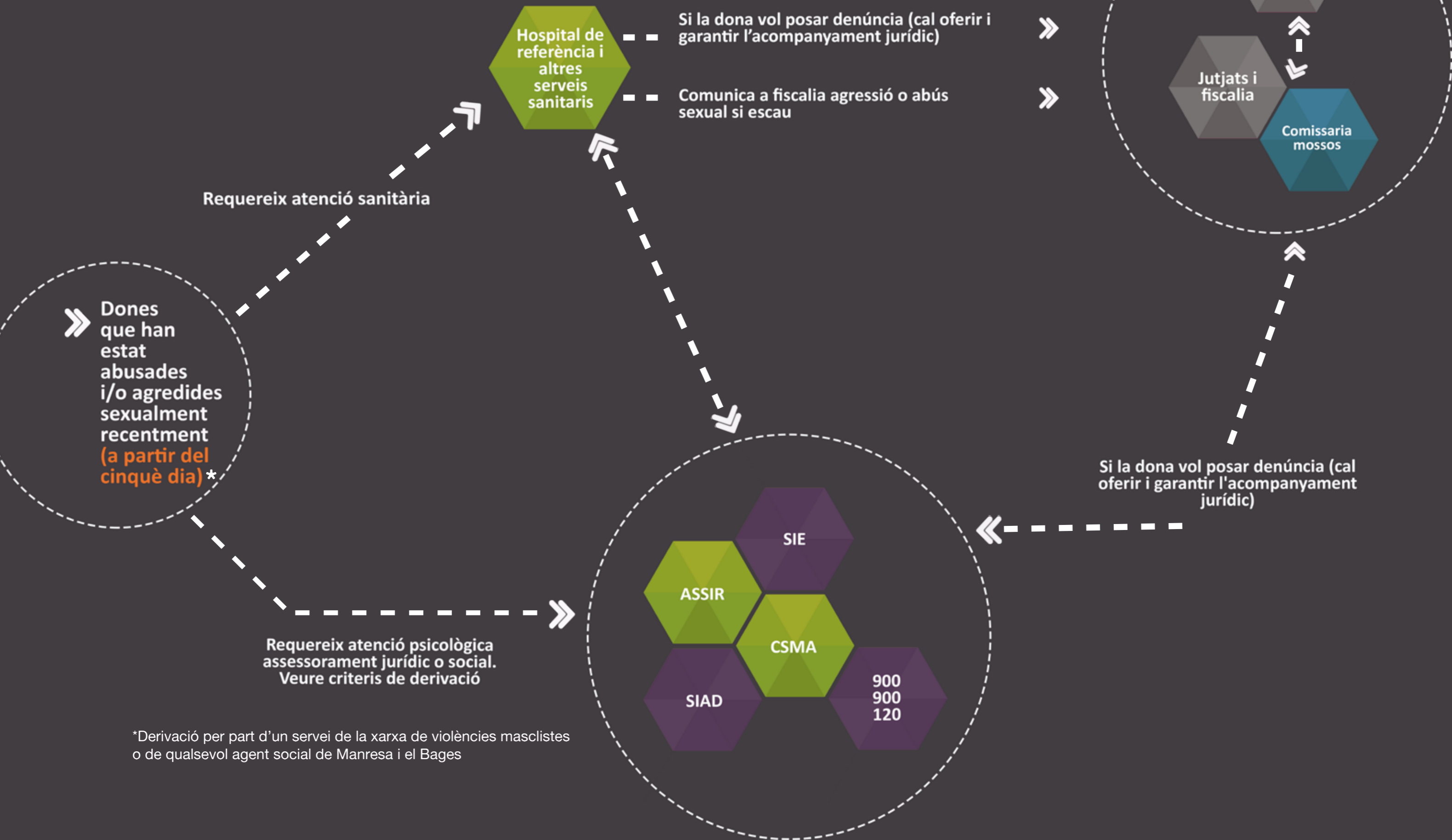
La dona també podrà rebre atenció social a través del SIE o de serveis socials de base (en especial si ja és usuària), on l'orientaran sobre tots els recursos i serveis als quals té dret (allotjament temporal si fos necessari, accés a ajuda psicològica, assessorament jurídic, etc.)

Quan l'agressió sexual hagi estat comesa per una persona amb qui es conviu (pare, germà, familiar, company de pis, etc.), és important avaluar amb la dona si és convenient que torni a casa seva. Quan es consideri que la seva integritat física està en risc, requerirà un allotjament alternatiu d'urgència. En aquest cas s'apliquen els criteris i el Protocol de Violència Masclista del Bages i Manresa.

Si han passat menys de 5 dies, i no vol anar a l'hospital però sí que demana suport psicològic, social o jurídic, caldrà oferir-li i explicar-li (sense pressionar-la, ni jutjar-la) la importància de l'atenció. És important oferir-li les recomanacions de l'apartat 7 i la **Guia d'autoajuda per a dones víctimes d'una agressió sexual recent: Un camí cap a la recuperació.**

En el cas de dones que presenten descompensació provocada pel trauma de l'agressió, o trastorn descompensat, o són pacients del CSMA, es valorarà la derivació immediata a l'hospital. Si qui fa la derivació és un recurs sanitari, es posarà en contacte amb el CSMA.

Circuit de derivació de dones que han patit alguna manifestació de violències sexuals a partir del cinquè dia

6.3.3. Circuit de derivació de dones que han patit alguna manifestació de violències sexuals a partir del cinquè dia

En primer lloc, és molt important entendre que ens podem trobar amb diversos escenaris quan les dones poden desvelar haver patit una agressió sexual (independentment de la seva categoria penal) o assetjament sexual. I podem entendre que també dependrà de quina és la nostra professió, formació o capacitació d'entomar professionalment aquesta situació. Com també ho és el lloc competencial del servei de la xarxa d'atenció de la ciutat de Manresa i el Bages que depèn orgànicament qui fa l'atenció.

Ens podem trobar que la dona adulta ha patit l'agressió o l'assetjament fa relativament pocs dies, diversos mesos o que ens desvela una situació de violència sexual en la seva infància. Ens podem trobar que la dona desvela la violència sexual que ha sofert, però no demana que vulgui treballar per reparar el dany, o ens podem trobar dones que fan una demanda clara que volen ser ateses per un servei especialitzat. Podem trobar-nos que la seva intenció de desvelar l'agressió sigui perquè li expliquem com denunciar la situació o perquè puguem entendre en quina situació es troba en l'actualitat amb la seva nova parella. Podem trobar dones que les situacions abusives s'han produït en el context de la seva parella i que siguin episodis que es produeixen sovint, o que s'hagi produït per primera vegada. Podem trobar-nos amb dones que expressen que han estat violades en un entorn festiu fa dies o pel seu tiet fa vint-i-cinc anys.

Òbviament, el treball inicial per atendre aquest moment en què la dona desvela aquesta situació no sols serà un exercici de com i a qui derivar, sinó que serà bàsicament oferir primer un espai segur a la dona. Un espai sense judici, i on la contenció sigui realitzada amb el màxim rigor per evitar la victimització secundària. On la credibilitat del seu relat sigui punt de partida i no punt i final. I on el nostre paper inicial serà entendre si hi ha demanda, quina és la demanda i les seves necessitats i quines són les circumstàncies vitals de la dona per poder ser acompanyada professionalment pels serveis especialitzats o més adequat per a ella si el que vol és ser atesa per iniciar un procés terapèutic reparador.

Dit això, el servei al qual la derivem (si no som el servei que hem de seguir fent l'atenció) és important en la mesura que sigui especialitzat i que estigui en sintonia amb tot el circuit d'atenció i

recuperació de la ciutat i comarca. I el procés d'acompanyament és tant o més important que on derivem.

A partir del cinquè dia, cal informar la dona agredida i/o abusada sobre la possibilitat d'anar als serveis sanitaris perquè pugui rebre assistència sanitària, ja sigui a l'hospital de referència i/o atenció primària, o en altres serveis sanitaris com el Centre d'Atenció i Seguiment a les drogodependències (CAS), el Centre de Salut Mental d'Adults (CSMA) i/o ASSIR. En el cas de dones que presenten descompensació provocada pel trauma de l'agressió, o trastorn descompensat, o són pacients del CSMA, es valorarà la derivació immediata a l'hospital. Si qui fa la derivació és un recurs sanitari, es posarà en contacte amb el CSMA. Cal recordar que els menors d'edat tenen accés al CSMA a través de derivació des de l'àmbit sanitari.

A partir cinquè dia, si la dona agredida i/o abusada sol·licita suport psicològic, social i jurídic, és imprescindible esbrinar si la dona ja està sent atesa de forma habitual per un recurs de la xarxa especialitzada o ho ha estat amb anterioritat. Cal oferir-li si ens posem contacte amb la seva professional de referència (amb seu el consentiment) o bé ho fa ella, i aleshores valorar de forma conjunta quin és el recurs/servei més idoni o si el servei es fa càrrec de la seva atenció. El treball en xarxa és essencial.

La dona també podrà rebre atenció integral a través del SIE o de serveis socials de base (en especial si ja és usuària), on l'orientaran sobre tots els recursos i serveis als quals té dret (allotjament temporal si fos necessari, accés a ajuda psicològica, assessorament jurídic, etc.).

Quan l'agressió sexual es produeix dins de la relació de parella o en l'àmbit familiar, és important avaluar amb la dona si és convenient que torni a casa seva. Quan es consideri que la seva integritat física està en risc, requerirà un allotjament alternatiu d'urgència. En aquest cas s'apliquen els criteris i el protocol de violència masclista del Bages i Manresa.

Cal explicar-li com la derivarem i com ens coordinarem entre serveis. I explicar-li la política de confidencialitat i de cessió de dades.

A títol informatiu, cal explicar-li que en els casos de delictes contra la llibertat sexual, l'exploració de medicina forense s'ha de basar en un protocol estandarditzat. Abans de qualsevol intervenció, s'informarà la víctima de la nostra actuació i la seva finalitat, i es farà amb el seu consentiment. Es valorarà cada

cas i es durà a terme una exploració única i integrada amb altres professionals, la presa de mostres, tenint en compte les característiques i circumstàncies dels fets i els límits de temps transcorregut. La cadena de custòdia es garantirà en tot moment i estarà documentada, perquè aquest és molt rellevant per al procés judicial.

Si vol posar una denúncia, cal explicar-li els procediments, que no cal que ho faci en el moment i que pot demanar assessorament, que de fet és el que recomanariem. Explicar-li que té dret a anar acompanyada, i que pot demanar assistència lletrada. Pot tenir assessorament jurídic des del servei integral del SIE. Se li explicarà que quan posi la denúncia tindrà la possibilitat d'accedir al servei d'atenció a la víctima de l'Oficina d'Assistència a les Víctimes del Delicte (OAVD).

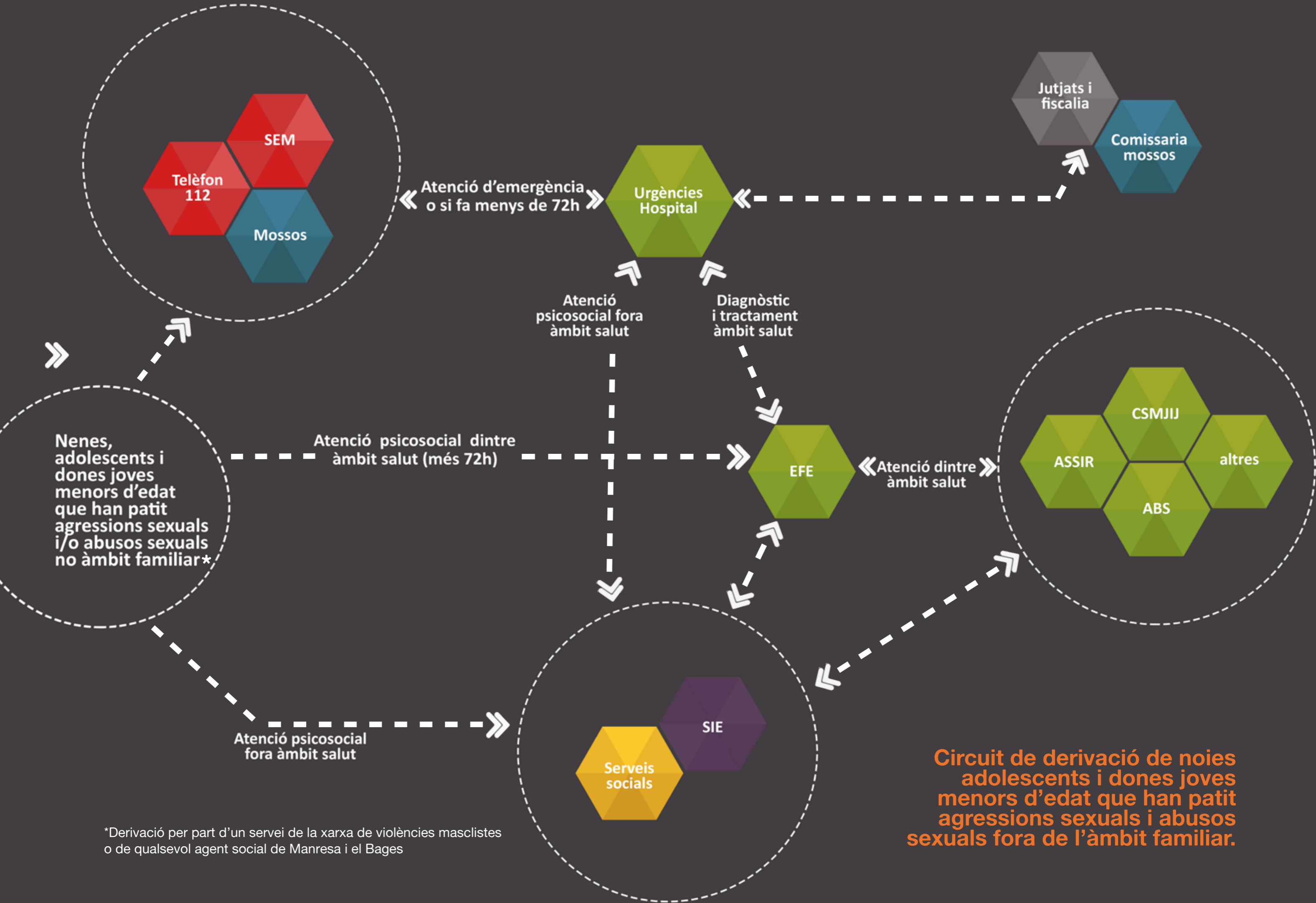
També se li explicarà que durant tot el procés de denúncia, i posteriorment, els Grups d'Atenció a la Víctima (GAV) de Mossos d'Esquadra podran fer seguiment del cas.

Si la dona fa una demanda d'atenció psicosocial, i la porta d'entrada a aquest circuit és un servei de l'àmbit sanitari, es prioritza la derivació a l'ASSIR¹⁴. En el cas que presenti descompensació provocada pel trauma de l'agressió, o trastorn descompensat, o són pacients del CSMA, la derivació serà a aquest servei en primer lloc. Evidentment es respectarà la voluntat de la dona, si ella sol·licita ser atesa al SIE de Manresa.

Per a les derivacions dintre de l'àmbit sanitari se seguirà el [Protocol per a l'abordatge de la violència masclista en l'àmbit de la salut a Catalunya: document operatiu de violència sexual \(gencat.cat\)](#), i/o quan estigui disponible el de l'hospital de referència.

Si la dona fa una demanda d'atenció psicosocial per poder fer un treball de recuperació i la porta d'entrada a aquest circuit és de l'àmbit social, laboral, educatiu, comunitari, es prioritza la derivació al SIE. En cas que presenti descompensació provocada pel trauma de l'agressió, o trastorn descompensat, o són pacients del CSMA, llavors la derivació es farà a aquest servei en primer lloc. Evidentment es respectarà la voluntat de la dona, si ella sol·licita ser atesa a l'ASSIR.

14 Acord a petició de les responsables de Salut del Territori.

*Derivació per part d'un servei de la xarxa de violències masclistes o de qualsevol agent social de Manresa i el Bages

6.3.4. Circuit de derivació de noies adolescents i dones joves menors d'edat que han patit agressions sexuals i abusos sexuals fora de l'àmbit familiar

Les dones joves menors d'edat poden ser agredides i assetjades sexualment, i tal com estableix la Llei 17/2020, aquestes són violència masclista.

Aquest protocol emmarca les actuacions d'atenció i recuperació que s'haurien de realitzar per abordar la violència sexual com a violència masclista, independentment de les actuacions policials, sanitàries, de protecció i/o judicials pel fet de tractar-se de menors d'edat.

Com hem comentat més amunt tenim dos models que han d'acompanyar l'abordatge de les joves. Un model és el **Protocol marc d'actuacions contra el maltractament a infants i adolescents de Catalunya** i l'altre, **El Protocol marc per una intervenció coordinada contra la violència masclista**.

Quan es tracta de les violències sexuals en la infància, en l'àmbit educatiu, al Bages i a Manresa cal seguir els criteris establerts en el **Pla de les escoles lliures de violències (ELV) (gencat.cat)**, i la Unitat de Suport a l'Alumnat en situació de Violència (USAV) per gestionar tots els casos de manera coordinada

La derivació per part dels i les professionals es realitza de la manera següent:

Si es requereix una atenció d'emergència, cal trucar al 112 perquè s'iniciï l'atenció sanitària.

En cas que la família no mostri una actitud i/o una conducta protectora, s'activarà per part dels/de les professionals el **Protocol per a la prevenció i la intervenció en situacions de maltractament a la infància i adolescència al Bages (ccbages.cat)**,

A nivell sanitari:

Si hi ha sospita de violència sexual, **quan han passat menys de 72 h després de l'agressió sexual** (independentment de la seva categoria penal) cal derivar a **l'hospital de referència del Bages i Manresa**.

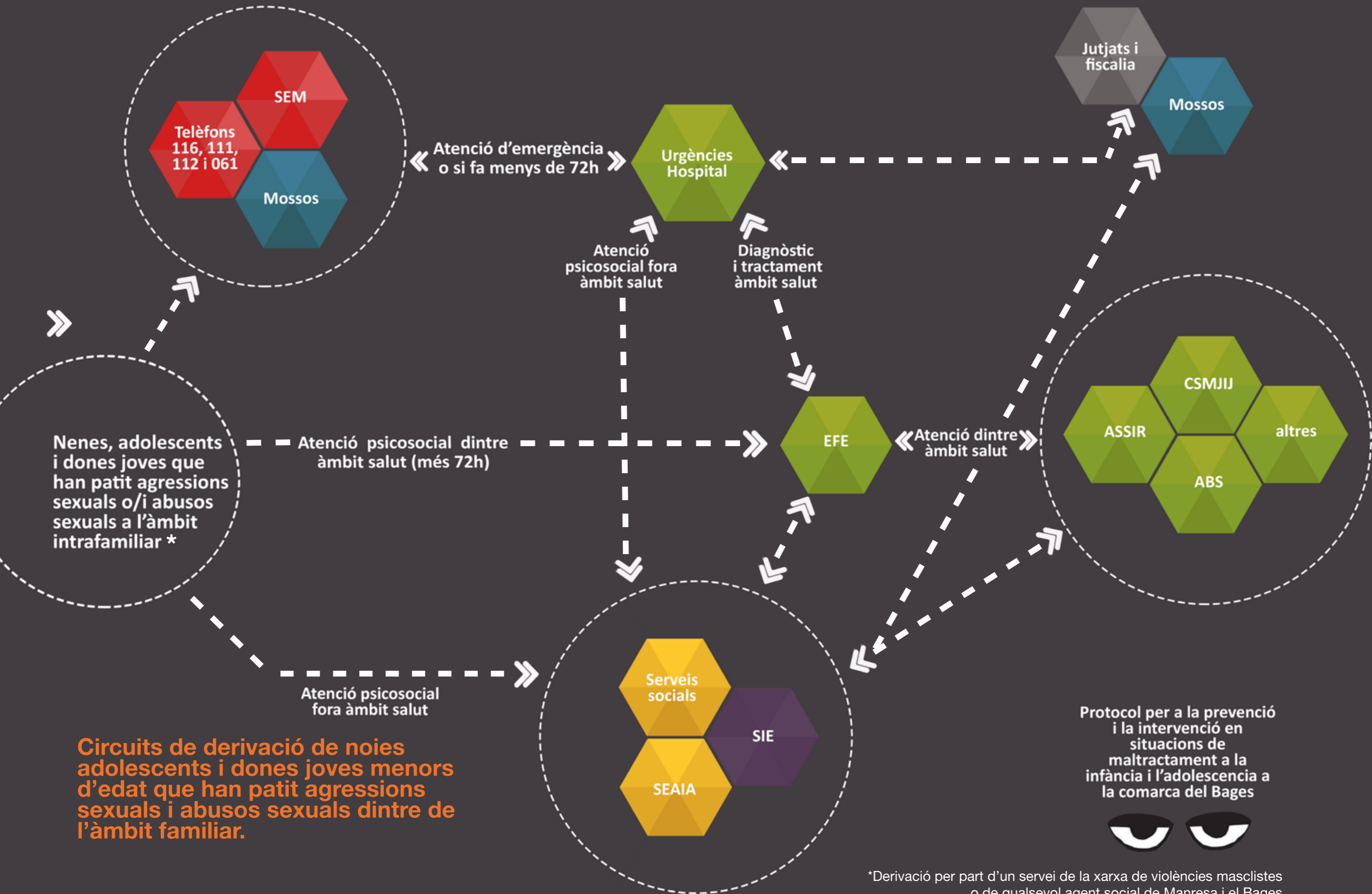
Si han passat més de 72 hores, cal derivar a l'EFE (Equip Funcional d'Experts en el maltractament i abús infanto-

juvenil) de **l'hospital de referència del Bages i Manresa**, on s'articularà l'atenció d'acord amb el protocol i es coordinaran les actuacions.

La derivació de casos per sospita/detecció de violència sexual infanto-juvenil a l'EFE es durà a terme mitjançant contacte telefònic al tel. 93 874 21 12 ext. 3742 o 3327 i també mitjançant correu electrònic a efetalunyacentral@althaia.cat.

A nivell d'atenció psicosocial

Si han passat més de 72 hores, les dones menors d'edat a partir dels 16 anys poden ser derivades directament al SIE si requereix una atenció fora de l'àmbit de la salut. Si requereixen atenció psicosocial dins de l'àmbit de la salut i són menors de 18 anys, caldrà derivar-les al EFE.

Circuits de derivació de noies adolescents i dones joves menors d'edat que han patit agressions sexuals i abusos sexuals dins de l'àmbit familiar.

*Derivació per part d'un servei de la xarxa de violències masclistes o de qualsevol agent social de Manresa i el Bages

6.3.5. Circuits de derivació de noies adolescents i dones joves menors d'edat que han patit agressions sexuals i abusos sexuals dintre de l'àmbit familiar

Les dones joves menors d'edat poden ser agredides i assetjades sexualment, i tal com marca la Llei 17/2020, aquestes són violència masclista.

Aquest protocol emmarca les actuacions d'atenció i recuperació que s'haurien de realitzar per abordar la violència sexual com a violència masclista, independentment de les actuacions policials, sanitàries, de protecció i/o judicials pel fet de tractar-se de menors d'edat.

Com hem comentat anteriorment, tenim dos models que han d'acompanyar l'abordatge de les joves. Un és el **Protocol marc d'actuacions contra el maltractament a infants i adolescents de Catalunya** i l'altre, **el Protocol marc per una intervenció coordinada contra la violència masclista**.

Quan es tracta de les violències sexuals en la infància, en l'àmbit familiar, al Bages i Manresa cal seguir els criteris establerts en el **Protocol per a la prevenció i la intervenció en situacions de maltractament a la infància i adolescència al Bages (ccbages.cat)**.

La derivació de caire sanitari es realitza de la manera següent:

Si es requereix una atenció d'emergència cal trucar al 112 perquè s'iniciï l'atenció sanitària. Cal remarcar que en cas que qui exerceix la guarda no pugui assegurar una actitud protectora vers la nena/adolescent es duran a terme totes les accions necessàries per garantir que no es repetirà l'agressió. En cas que no es garanteixi es seguiran les accions de comunicació, denúncia i tractament adequada que marca el protocol esmentat més amunt.

Si hi ha sospita de violència sexual, quan han passat menys de 72 h després de l'agressió, cal derivar a **l'hospital de referència del Bages i Manresa**.

Si han passat més de 72 hores, cal derivar a l'EFE Catalunya Central (Equips Funcionals Experts) de **l'hospital de referència del Bages i Manresa**, on s'articularà l'atenció segons el protocol i es coordinaran les actuacions amb el Centre de Salut Mental d'Infants i Joves (CSMIJ), ASSIR i SIE.

La derivació de casos per sospita/detecció de violència sexual infanto-juvenil a l'EFE es durà a terme mitjançant contacte telefònic al tel. 93 874 21 12 ext. 3742 o 3327 i també mitjançant correu electrònic a efectalunyacentral@althaia.cat.

Si han passat més de 72 hores, les dones menors d'edat poden ser derivades al SIE si està en un context en què requereix suport psicològic, social o jurídic i no contradiu la norma jurídica.

En tots els casos s'ha d'assegurar que qui exerceix la guarda té un actitud i/o conducta protectora i garanteix que no es repetirà l'agressió. En cas que no es garanteixi es seguiran les accions de comunicació adequades que marca el **Protocol per a la prevenció i la intervenció en situacions de maltractament a la infància i adolescència al Bages (ccbages.cat)**.

El protocol determina l'activació dels serveis especialitzats d'Atenció a la Infància (SEAIA/ UDEPMI) en cas d'absència de guardador/a o de protector/a.

El protocol descriu l'actuació de Mossos d'Esquadra, del GAV, i de la Fiscalia de Menors.

6.4 Reparació

Pel que fa a la **reparació, en el sentit estricte de què s'entén per reparació**, la Recomanació General 35 assenyala que els estats han de:

Oferir una reparació efectiva a les dones víctimes/supervivents de violència de gènere. La reparació ha d'incloure diferents mesures, com la compensació monetària i la prestació de **serveis legals, socials i de salut, inclosa la salut sexual**, reproductiva i mental per a una **recuperació completa, i la satisfacció i garanties de no repetició** d'acord amb les recomanacions generals núm. 28, 30 i 33. Aquestes reparacions han de ser adequades, immediatament atribuïdes, holístiques i proporcionals a la gravetat del dany sofert. (par. 46)

En aquest cas, és molt rellevant la perspectiva comunitària que es pugui realitzar des de tots els serveis i àmbits.

La possibilitat que les institucions es puguin personar com a acusació particular¹⁵, és un bon indicador de les polítiques reparadores que es poden fer en clau local.

Quan es tracta d'una agressió sexual, preservar la confidencialitat del cas no sols forma part de les obligacions, sinó que ha de convertir-se en una actuació de reparació fonamental. Per tant, totes les actuacions comunitàries des de les institucions que es puguin dur a terme es faran sota aquest criteri:

- Cal no reproduir estereotips, i sobretot els vinculats amb el victimari (ser una bona víctima és haver lluitat contra l'agressió, no haver anat beguda, etc.).
- Generar mecanismes administratius i policials/judicials que tinguin seguretat jurídica basant-se en la garantia de no repetició.
- Cal fer un treball amb les dones, previ, simultani i posterior, del impacte que té el sistema judicial. Cal que les professionals tinguin formació sobre com són els processos judicials i la possible victimització secundària per poder ajudar la víctima en el procés. Aquí és clau el servei d'atenció a la víctima. Òbviament, també ho és la posada en marxa de les indemnitzacions.

¹⁵ En aquest sentit, l'Ajuntament de Manresa es posarà a disposició de les dones de Manresa per tal de personar-se com a acusació popular en aquells casos que es valori indicat i en què la dona hi estigui d'acord.

- D'altra banda, tots els serveis que actuen amb les dones violentades no han de basar-se en els danys reconeguts pel sistema judicial, sinó que han d'ampliar la mirada estratègica, operativa i de suport a les dones, amb un reconeixement explícit de la magnitud de les violències sexuals a la vida de les dones. Cal oferir missatges de no victimització des de tots els àmbits.
- Poder abordar els efectes a la vida familiar, i si es tracta d'una menor d'edat també en l'àmbit educatiu. Un pla de treball coordinat des de la direcció del centre i emmarcat en el Pla de escoles lliures de violències del Departament d'Educació.
- Cal tenir un pla o actuació individual per a les dones en espais comunitaris i organitzatius, ja que de vegades els fets victimitzadors tenen relació amb la seva activitat.

7. Recomanacions

7.1 Recomanacions per al bon tracte a les dones víctimes de violències sexuals.

- a) Les dones han de ser tractades amb empatia, cura i sense judicis. Garantir sempre els seus drets i les seves necessitats.
- b) El lloc ha de ser adient, reservat, tenint cura de la intimitat i la comoditat de la dona.
- c) L'entrevista s'ha de fer preferiblement només amb la persona afectada, sola.
- d) Revisar els informes que porta la dona per tal d'evitar demanar-li alguna cosa que ja deu haver respost.
- e) Considerar globalment totes les necessitats: de salut física, socials, psicològiques, i també els criteris forenses.
- f) Oferir informació i donar opcions realistes.
- g) Tenir coneixement de la informació, els recursos socials, etc. que poden necessitar les víctimes.
- h) Recórrer a professionals expertes en aquest tema si es necessita assessorament.
- i) Elaborar una història clínica completa i detallada.
- j) Demanar consentiment i informar de tots els passos que es faran. Aclarir els dubtes que pugui tenir.
- k) Demanar consentiment i informar de a qui i per què es comunica la seva situació, sobretot en els procediments que impliquen avisar a Fiscalia.
- l) Valorar la seguretat o risc de la víctima o la de terceres persones al seu càrrec.
- m) Autocura del/la professional: aquests casos tenen una gran càrrega emocional per a els/les professionals que els tracten.
- n) La dona ha de sentir que és acceptada en la seva realitat i en el seu estat emocional. Les seves paraules no poden ser posades en dubte. És important creure el seu relat i escoltar sense jutjar, fent-li saber que no està sola davant el problema, que no és l'única persona a qui li ha tocat passar per aquesta situació i que existeixen recursos que ofereixen atenció especialitzada.
- o) Durant l'entrevista, és rellevant permetre que la dona pugui expressar els seus sentiments i emocions.

- p) Per part nostra, cal que estiguem atentes i demostrar capacitat d'escoltar i acceptar que tingui sentiments contradictoris i variats (impotència, vergonya, por, ràbia, culpa).
- q) Aquests sentiments i emocions (els que siguin) no han de ser minimitzats per la professional que fa l'atenció; és important valorar-los i permetre'n l'expressió (“és comprensible que se senti...”, “qualsevol persona a qui li hagi passat el mateix que a vostè se sentiria...”). Això és particularment important si és la primera atenció que la persona rep després de l'agressió sexual (“contenció emocional”).
- r) Són especialment vulnerables aquelles dones que han patit altres abusos emocionals i sexuals durant la infància, que no reben el suport dels seus familiars i amiguets, que han patit una agressió molt violenta en què van témer especialment per la seva vida, aquelles que estaven en tractament psicològic o psiquiàtric abans de l'agressió, les que reben amenaces posteriors de l'agressor, quan aquest pertany al cercle social de la víctima (familiar, amic, company de feina o d'estudis) i les dones immigrants, sobretot si estan en situació irregular.

7.2 Recomanacions per a les professionals que atenen dones que han patit violències sexuals recentment¹⁶

1. Valorar la seguretat o el risc de la víctima o de terceres persones al seu càrrec.
2. Recomanar-li que conservi les proves de l'agressió. No banyar-se, ni beure, ni menjar; no raspallar-se les dents ni fer gàrgares; no dutxar-se ni canviar de roba i, en la mesura que sigui possible, evitar orinar i defecar. Accidentalment, es podrien destruir les proves per identificar l'agressor i detenir-lo.
3. Adreçar la dona al més aviat possible al Servei d'Urgències de l'hospital. Tot i que no tingui ferides físiques, és important atendre el seu estat emocional després de l'agressió, determinar el risc de gestació i de contagi d'infeccions de transmissió sexual i obtenir les proves biològiques i clíniques necessàries en cas que vulgui denunciar. Si té sospites que l'agressor li ha subministrat una droga o tòxic, se li farà una prova de tòxics a l'orina

¹⁶ Adaptat de la Guia d'autoajuda per a dones víctimes d'una agressió sexual recent: Un camí cap a la recuperació

i a la sang. En cas que vulgui denunciar el delicte, cal assegurar-se que es recullen les proves biològiques i les seves pertinences. El personal sanitari fa un comunicat de lesions en què consta la situació emocional en què es troba, el tipus d'agressió, el moment del dia i el lloc en què es va produir, així com els traumatismes, les ferides o les contusions observades. L'hospital s'encarrega d'enviar el comunicat de lesions al jutjat de guàrdia corresponent.

4. Si vol presentar la denúncia, el mateix hospital es pot fer càrrec d'avisar els Mossos d'Esquadra i el metge o metgessa forense. També pot anar directament a la comissaria de policia més propera o al jutjat de guàrdia.
5. La persona que recull la denúncia està obligada a fer-li un seguit de preguntes i algunes poden ser incòmodes o molestes. És important respondre amb claredat perquè es recullin els fets de la manera més precisa i explícita possible. Cal que la dona rebí una còpia de la denúncia.
6. És desitjable que els primers dies la dona estigui acompanyada a casa seva o a casa d'un familiar, parella o amiga. Quan tingui l'oportunitat, es recomana que escrigui o gravi el relat de tot el que recordi sobre l'agressió, amb el màxim detall possible. Això l'ajudarà durant el seu procés de recuperació i en qualsevol activitat legal que decideixi iniciar.
7. Reforçar la idea que l'agressió sexual no és culpa seva. L'agressió sexual és un delicte que pot ocórrer, i li pot passar a qualsevol persona. La recuperació serà un procés que necessitarà temps.
8. Hi ha dones que no necessiten ajut psicològic o farmacològic després de l'agressió sexual. L'equilibri emocional previ, el pas del temps, l'atenció prestada en les activitats quotidianes i l'ajut familiar i social contribueixen a assimilar aquesta experiència i a digerir-la. D'aquesta manera, tot i amb alts i baixos emocionals i amb records dolorosos, són capaces de continuar amb la feina o amb els estudis, relacionar-se amb els altres, gaudir de la vida diària i implicar-se en projectes futurs. Però altres dones es troben atrapades, viuen amb patiment i por, tenen dificultats per controlar les seves emocions i pensaments, pateixen malsons, s'aïllen, els costa reiniciar l'activitat sexual, senten que el seu cos ja no és com abans, se senten incapaces de resoldre les demandes quotidianes. Aquestes dones necessitaran ajut.

7.3 Recomanacions específiques per a dones amb diversitat funcional¹⁷

Entre les dones que poden ser violentades sexualment hi ha dones amb discapacitat cognitiva, visual, auditiva o de la parla. Algunes tenen mobilitat reduïda, unes altres tenen una malaltia mental, i moltes d'elles poden presentar més d'una mena de discapacitat.

Per ajudar els/les professionals a comprendre, atendre i assistir millor les seves necessitats, i d'aquesta manera, acostar-los els recursos existents en matèria de violència, es recomanen les següents pautes generals d'intervenció:

- En cas que la dona no conegui la professional: Les persones o professionals que intervindran han d'identificar-se: nom, professió, institució i, en el seu cas, lloc de treball. També s'identificaran tots els membres si es tracta d'un equip multidisciplinari.
- Primer cal ser sensible davant la situació de crisi que viu la dona en aquest moment, i fer un acolliment d'acord amb les seves necessitats especials. Per tant, cal garantir en tot moment les seves demandes d'accés als recursos i la informació.
- Es determinarà l'ajuda que demana i les necessitats que presenta la dona objecte d'atenció.
- Encara que en alguns casos pot tenir dificultats per expressar-se, es recomana que la dona parli o comuniqui el que ella consideri important o necessari. Cal tenir sempre present que necessiten tota l'ajuda que puguin rebre, i una gran ajuda és parlar/transmetre. Ens podem trobar amb respostes curtes o molt extenses, però mai no hem de forçar la situació, ja que podríem trobar-nos amb una situació de confusió i/o bloqueig.
- Mantenir la víctima informada de tots els passos que s'han fet i d'aquells que es preveuen que hagin de tenir lloc en el futur, per potenciar que la dona amb discapacitat decideixi de manera activa i conscient. Cal explicar les conseqüències d'aquests passos i les opcions d'actuació amb les quals compta, a fi de facilitar-li la presa de decisions.

També recollim algunes recomanacions del document **Recomendaciones para la intervención con mujeres víctimas de violencia con diversidad funcional¹⁸**.

¹⁷ <https://consaludmental.org/centro-documentacion/mujeres-discapacidad-violencia-sexual>

¹⁸ https://www.emakunde.euskadi.eus/contenidos/informacion/violencia_coordinacion/es_def/adjuntos/recomendaciones_16_nov_cas.pdf

- Assegurar que siguin les víctimes de violència contra les dones amb diversitat funcional les que decideixin sobre els passos que es duran a terme, sent elles les que dirigiran el procés sense que se'ls imposin mesures amb les quals no se sentin còmodes. S'ha de fer una escolta activa i donar-los a entendre que el camí que comencen és per i per a elles.
- Establir protocols de seguiment i control que inclouin visites freqüents de verificació als domicilis (fins i tot sense avís previ) mitjançant aquest sistema (entrevistes, recaptar indicis i riscos).
- Garantir la protecció i defensa de l'exercici de la guarda i custòdia de les mares amb discapacitat que pateixen violència masclista en la parella.
- Donar crèdit sempre a les declaracions i testimoniatges de denúncia, particularment als testimoniatges de les dones i nenes amb discapacitat intel·lectual i malaltia mental i de les dones amb dificultats de comunicació, sense discriminació, ja que estan exposades a un risc més alt de patir violència sexual.
- Assegurar el consentiment lliure en els processos de recuperació, rehabilitació i integració social, dins d'un procés de vida autònoma i independent i tenint en compte les necessitats específiques de les dones segons la seva edat. I garantir el dret de les víctimes al reconeixement i a la reparació.

Cal recordar que a Catalunya hi ha diversos recursos de suport per fer més accessible la informació a les persones amb discapacitat. A vegades, cada recurs o servei té convenis vinculats. Cal consultar-los. Alguns dels recursos disponibles:

<https://sem.gencat.cat/ca/061-salut-respon/serveis-a-la-ciutadania/servei-en-llengua-de-signes/>

https://dones.gencat.cat/ca/ambits/violencia_masclista/recursos_atencio/telefon_900/

7.4 Recomanacions específiques dirigides a dones migrades

En les dones immigrants poden influir condicions que determinen una vulnerabilitat especial i, per tant, poden estar subjectes a patir violència sexual amb més probabilitat. Els factors que augmenten aquesta vulnerabilitat són els següents:

- La precarietat econòmica i laboral.
- Situacions administratives irregulars i la por de ser expulsades del país.
- Més dificultats de comunicació i expressió a causa de les barreres idiomàtiques.
- Més dificultats per accedir als recursos socio-sanitaris.
- Absència o escassa xarxa de suport familiar i social, especialment en dones novingudes al país.
- Desconeixement dels seus drets i dels recursos.
- Prejudicis, actituds discriminatòries i desconfiança de professionals de diversos àmbits.
- En les situacions de sol·licitud de reagrupació de menors, por a la paralització de l'expedient si es produeix la separació de la parella.
- L'estigma i la vergonya per haver patit una altra forma de violència de gènere com és la mutilació genital femenina. Són factors poderosos que moltes vegades frenen aquestes dones a l'hora de cercar ajuda.

Per ajudar els/les professionals a comprendre, atendre i assistir millor les seves necessitats, i d'aquesta manera, acostar-los els recursos que hi ha en matèria de violència, es recomanen les pautes generals d'intervenció següents:

- En cas que la dona no conegui la professional: Les persones o professionals que intervindran han d'identificar-se: nom, professió, institució i, en el seu cas, lloc de treball. També s'identificaran tots els membres si es tracta d'un equip multidisciplinari.
- Primer cal ser sensible davant la situació de crisi que viu la dona en aquest moment, i fer un acolliment d'acord amb les seves necessitats especials. Per tant, cal garantir en tot moment les seves demandes d'accés als recursos i la informació.
- Es determinarà l'ajuda que demana i les necessitats que presenta la dona objecte d'atenció.
- Encara que en alguns casos pot tenir dificultats per a expressar-se, es recomana que la dona parli o comuniqui el que ella consideri important o necessari. Cal tenir sempre present que necessiten tota l'ajuda que puguin rebre, i una gran ajuda és parlar/transmetre. Ens podem trobar amb respostes curtes o molt extenses, però mai no hem de forçar

la situació, ja que podríem trobar-nos amb una situació de confusió i/o bloqueig.

- Mantenir la víctima informada de tots els passos que s'han fet i dels que es preveu que hagin de tenir lloc en el futur, per potenciar que la dona decideixi de manera activa i conscient. Explicar les conseqüències d'aquests passos i les opcions d'actuació amb les quals compta, a fi de facilitar la seva presa de decisions.
- Per unes pautes d'intervenció més específiques en el context de les dones migrades, cal tenir en compte el següent: *“En aquest context normatiu, la por de les dones a fer-se «visibles» per temor a l'expulsió del país, és un dels principals obstacles d'aquest sector de dones per accedir a la denúncia. La qual cosa implica que existeix una discriminació respecte de la resta de víctimes en l'accés a la justícia. La falta de protecció normativa i la por que implica la possible expulsió, sembla ser utilitzat per alguns agressors sexuals per «seleccionar» les seves víctimes, i aconseguir impunitat: com més invisibilitzades són les víctimes, més gran és la impunitat de la violència sexual comesa contra elles.”*¹⁹ Per tant, en les actuacions vinculades a la prevenció i detecció, cal treballar aquests aspectes.
- Quan pertoqui, cal fer un acompanyament exhaustiu del seu procés migratori, per poder millorar l'accés a dones que no arriben als recursos de la xarxa. Actuar per reconèixer i pal·liar la discriminació múltiple derivada del gènere, la condició migratòria i la situació d'irregularitat que incideix en l'exposició més elevada d'aquestes dones a la violència sexual i dificulta els drets de les supervivents.
- Treballar des d'una perspectiva interseccional i tenir en compte que la intersecció entre el gènere i la “irregularitat administrativa” genera discriminació i que és un factor clau de vulnerabilitat respecte de les violacions de drets humans. La situació d’“irregularitat” pot condicionar la capacitat de les dones de posar límits a relacions d'abús, ja siguin laborals, sexuals o d'altra índole. Un exemple paradigmàtic del resultat d'aquest encreuament de factors de discriminació és la normalització i invisibilitat de la violència sexual en el servei domèstic. Treballar per accedir a la bossa de dones precaritzades o invisibilitzades dels diversos municipis.

7.5 Recomanacions específiques dirigides a dones grans

La invisibilitat de les violències sexuals en les dones grans és la primera limitació d'aquest col·lectiu. Per aquest motiu, és rellevant recordar el següent:

- La socialització en un sistema patriarcal determina l'assumpció de rols de gènere tradicionals que defineixen la durada de la violència, l'acte de reconeixement com a víctimes i una resposta des de l'àmbit sociofamiliar i institucional menor.
- La llarga trajectòria de violència és una de les característiques definitòries de les violències sexuals. Es constata l'absència d'una clara associació de la violència sexual amb qualsevol perfil esperable des del punt de vista sociodemogràfic o econòmic.

En relació amb la violència sexual, el 56% de les dones enquestades afirmen haver mantingut relacions sexuals contra la seva voluntat, perquè tenien por del que el maltractador els podria fer si s'hi negaven. El 30% han referit veure's obligades a realitzar pràctiques sexuals que els resultaven degradants o humiliants.

També ens trobem amb la realitat de les violències sexuals en contextos de dones institucionalitzades en resistències.

Per tant, és molt rellevant poder adaptar-ho al context de les dones grans i simplificar-ho sense infantilitzar l'acompanyament.

Per ajudar els/les professionals a comprendre, atendre i assistir millor les seves necessitats, i d'aquesta manera, acostar-los els recursos existents en matèria de violència, es recomanen les pautes generals d'intervenció següents:

- Si la dona no coneix la professional: Les persones o professionals que intervindran han d'identificar-se: nom, professió, institució i, en el seu cas, lloc de treball. També s'identificaran tots els membres si es tracta d'un equip multidisciplinari.
- Primer cal ser sensible davant la situació de crisi que viu la dona en aquest moment, i realitzar en aquest sentit un acolliment d'acord amb les seves necessitats especials. Per tant, cal garantir en tot moment les seves demandes d'accés als recursos i la informació.
- Es determinarà l'ajuda que demana i les necessitats que presenta la dona objecte d'atenció.

- Encara que en alguns casos pot tenir dificultats per expressar-se, es recomana que la dona parli o comuniqui el que ella consideri important o necessari. Cal tenir sempre present que necessiten tota l'ajuda que puguin rebre, i una gran ajuda és parlar/transmetre. Ens podem trobar davant respostes curtes o molt extenses, però mai no hem de forçar la situació, ja que podríem trobar-nos davant una situació de confusió i/o bloqueig.
- Mantenir la víctima informada de tots els passos que s'han fet i dels que es preveu que hagin de tenir lloc en el futur, per a potenciar que la dona decideixi de manera activa i conscient. Cal explicar les conseqüències d'aquests passos i les opcions d'actuació amb les quals compta, a fi de facilitar-li la presa de decisions.
- Per a més informació el o la professional pot consultar el [protocol d'actuació contra els maltractaments a la gent gran](#)

7.6 Recomanacions específiques per a dones joves

Les dones joves agredides i assetjades sexualment, com qualsevol altra dona, tenen naturalitzades les violències sexuals. Aquest element, afegit a la vergonya i la por, condicionarà tot el treball inicial que puguem fer amb les dones joves.

La confidencialitat (amb les limitacions legals) és un element fonamental per atendre les necessitats d'adolescents en la consulta, ja que busca establir una relació de confiança entre el/la adolescent i el/la professional. Un cop establert el vincle, augmenta la possibilitat que els i les adolescents exposin les seves necessitats, preocupacions i demandes d'ajuda per afrontar les situacions de violències sexuals que hagin viscut.

Per ajudar els/les professionals a comprendre, atendre i assistir millor les seves necessitats, i d'aquesta manera, acostar-los els recursos existents en matèria de violència, es recomanen les pautes generals d'intervenció següents:

- Si la dona no coneix la professional: Les persones o professionals que intervindran han d'identificar-se: nom, professió, institució i, en el seu cas, lloc de treball. També s'identificaran tots els membres si es tracta d'un equip multidisciplinari.
- Primer cal ser sensible davant la situació de crisi que viu en aquest moment la dona, i fer un acolliment d'acord amb

les seves necessitats especials. Per tant, cal garantir en tot moment les seves demandes d'accés als recursos i la informació.

- Es determinarà l'ajuda que demana i les necessitats que presenta la dona objecte d'atenció.

- Encara que en alguns casos pot tenir dificultats per expressar-se, es recomana que la dona parli o comuniqui el que ella consideri important o necessari. Cal tenir sempre present que necessiten tota l'ajuda que puguin rebre, i una gran ajuda és parlar/transmetre. Ens podem trobar davant respostes curtes o molt extenses, però mai no hem de forçar la situació, ja que podríem trobar-nos davant una situació de confusió i/o bloqueig.

- Mantenir la víctima informada de tots els passos que s'han fet i dels que es preveuen que hagin de tenir lloc en el futur, per potenciar que la dona decideixi de manera activa i conscient. Cal explicar les conseqüències d'aquests passos i les opcions d'actuació amb les quals compta, a fi de facilitar-li la presa de decisions. Cal tenir en compte algunes situacions si volem fer una bona detecció i acompanyament a dones joves:

- Valorar la dependència de la víctima, del victimari o agressor. Especialment si hi ha una dependència econòmica de l'agressor. La família fa un balanç dels avantatges i desavantatges de posar, o no, la denúncia i si és desavantatjós, pot influir per no efectuar-la.
- Permanència de la víctima sota amenaça de l'agressor. Aquestes amenaces de mal greu poden recaure sobre la seva persona o sobre persones lligades a ella per vincles de parentiu o afectivitat.
- Vergonya, temor a l'escàndol. Al fet que s'assabentin les amistats, veïnatge, temor a ser assenyalada amb el dit. Temor a l'estigma social.
- Pudor d'aparèixer a la premsa. Si bé existeix una disposició legal que impedeix que s'identifiquin a els i les menors d'edat que estiguin involucrades/ involucrats en actes judicials, en la pràctica aquesta disposició es respecta molt poc.
- Por a la reacció de pares, mares o tutors/es. Amb freqüència s'observa que les menors, adolescents i joves experimenten molta por d'afrontar pares, mares o tutors/es, experimenten temor al càstig,

al fet que no les creguin, o pitjor encara, que les pugui culpar per facilitar o estimular l'agressió sexual.

- Temor al comportament insensible de les autoritats o instàncies judicials. Fins i tot les víctimes senten que no les creuen, que es posen en dubte les seves declaracions i les dades aportades, per algunes inconsistències pròpies de la situació traumàtica que viuen.
- Possibles traves o entorpiment en els mecanismes de recerca. Per al jutge/essa no és vàlida la confessió de l'inculpat en instàncies policials, si aquesta no és ratificada en el tribunal.

ANNEX A

Principals normatives jurídiques que serveixen de base per aquest protocol

Pel que fa a Nacions Unides, la Convenció per a l'Eliminació de totes les formes de Discriminació contra les Dones (CEDAW, per les seves sigles en anglès), adoptada el 1979 —i ratificada per l'Estat espanyol en 1983—, ha permès entendre la violència contra les dones per raons de gènere com una forma de discriminació envers les dones. La CEDAW ha desenvolupat, en particular, les obligacions dels estats que són part del comitè en relació amb les respostes adequades davant la violència per raons de gènere, mitjançant les seves Recomanacions generals núm. 19 (1992) i 35 (2017).

A nivell europeu, el Conveni del Consell d'Europa sobre la lluita contra la violència envers les dones i la violència domèstica (Conveni d'Istanbul, 2011) també contribueix a precisar el contingut de les obligacions estatals davant les diverses formes de violència envers les dones.

Actualment, aquests instruments aporten el marc que ens permet entendre i avaluar la resposta dels diversos països a les violències masclistes i, en particular, les violències sexuals. El Conveni d'Istanbul, aprovat el 7 d'abril de 2014, constitueix el primer instrument de caràcter vinculant en aquesta matèria a Europa i és el tractat internacional més ampli en relació amb les diverses formes de violència contra les dones. Ratificat per l'Estat espanyol .

El Conveni ha codificat les normes, la jurisprudència i les pràctiques en l'àmbit estatal, atès que les seves disposicions tenen més pes i se'n pot garantir una aplicació més àmplia. El Conveni es basa, en particular, en el marc de les mesures de la CEDAW i la jurisprudència desenvolupada pel comitè CEDAW.

L'objectiu d'aquesta directiva és garantir que les víctimes de delictes rebin informació, suport i protecció i que sigui possible la seva participació en els processos penals. Els països de la Unió Europea han d'assegurar el reconeixement de les víctimes i el tracte professional adient cap a elles, supeditat a les seves realitats i necessitats i sense discriminació.

La Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere, assenjala en el seu art. 1 que la “violència de gènere” és definida com “la

manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones, s'exerceix sobre aquestes per part dels qui siguin o hagin estat els seus cònjuges o dels qui estiguin o hagin estat lligats a elles per relacions similars d'afectivitat". Tot i que aquesta llei comprèn tot acte de violència física i psicològica, incloses les agressions a la llibertat sexual, les amenaces, les coaccions o la privació arbitrària de llibertat que ocorrin en l'àmbit de la parella o exparella, en cap moment del seu desenvolupament explícita, respecte de les agressions a la llibertat sexual, quines són les mesures específiques i quins són els recursos indispensables per al seu abordatge.

La Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista (DOGC de 24 desembre de 2020) dona pes legal a tot un seguit d'actuacions que ja s'anaven desenvolupant a Catalunya des de feia temps amb l'objectiu d'erradicar aquesta violència i, així mateix, assentar les bases per a l'establiment d'actuacions noves i necessàries que afecten totes les administracions i els agents socials implicats en l'abordatge de la problemàtica.

La Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista recull les actuacions que els poders públics catalans han de dur a terme contra aquest tipus de violència i permet actuar de manera integral contra totes les seves formes i els àmbits en què es pot manifestar.

La Llei ha posat les dones al centre, com a subjectes de dret, i ha considerat la violència masclista com una vulneració greu dels drets humans i les llibertats fonamentals, així com un impediment per assolir la plena ciutadania, la seva autonomia i la seva llibertat.

La Llei Orgànica 3/2007, del 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, que incorpora modificacions legislatives substancials per avançar cap a aquesta igualtat efectiva, i estableix mesures transversals en tots els ordres de la vida, amb la finalitat d'erradicar les discriminacions contra les dones, a més d'adequar-se al marc normatiu comunitari i als objectius més avançats en matèria de transversalitat de gènere que formulen diferents institucions de la Unió Europea.

Que la defensa de l'interès superior de la infància i adolescència es faci efectiva, tal com recull la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

La Llei orgànica 4/2015, del 27 d'abril, sobre l'Estatut de la víctima del delictes fa aplicables diverses disposicions per tal de garantir la protecció durant el procés penal. Recentment s'ha introduït en el procés penal un seguit de disposicions específiques d'aquesta Llei que haurien de donar més protecció a les nenes i adolescents i evitar, en particular, la victimització secundària. Malauradament, es tracta d'una protecció feble, ja que moltes d'aquestes disposicions inclouen excepcions en què les funcionàries, funcionaris, jutgesses i jutges podrien decidir denegar aquesta protecció. El Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci preveu criteris interpretatius i operatius per a l'actuació dels/les professionals de la seguretat que desenvolupen les seves funcions a Catalunya quan es trobin davant conductes d'assetjament sexual no previstes al Codi penal, però que es consideren constitutives d'infracció administrativa.

ANNEX B

Marc jurídic i ètic

Quan s'examinen les respostes dels poders públics davant les violències sexuals és fonamental tenir en consideració com són enteses aquestes violències. Les violències sexuals són un problema social amb nombroses implicacions, i des d'aquesta perspectiva constitueixen tant un problema delictiu com un problema de salut, de convivència social, d'educació, etc.

Des de la perspectiva jurídica, que guia l'actuació dels poders públics, el caràcter delictiu de les violències sexuals deixa sovint en un segon o tercer pla altres perspectives. És a dir, aquestes violències, i especialment les seves manifestacions més "visibles", com les agressions sexuals, són considerades, de manera primària, delictes.

Aquestes perspectives no són errònies, però sovint queda en un segon pla una qüestió fonamental: les violències sexuals no són només un problema de salut, un problema delictiu o un problema social, són –i han de ser enteses pels poders públics–, fonamentalment una violació de drets humans. I més específicament, en la mesura que es cometen per raons de gènere i atempten fonamentalment contra les dones i nenes. Són una forma de discriminació contra les dones i una violació dels seus drets humans.

El marc jurídic d'aquest protocol s'ajusta, a nivell general, als marcs jurídics principals següents:

Marc jurídic entorn a les violències masclistes

La Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació (CEDAW) + totes les seves recomanacions en especial la 35

El Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra la dona i la violència domèstica (conegut com a "Conveni d'Istanbul")

L'any 2006, la Llei Orgànica 6/2006, de 19 de juliol, sobre la reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya

Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista

Llei Orgànica 1/2004, del 28 de desembre, sobre mesures de protecció integral contra la Violència de Gènere

Llei orgànica 4/2015, del 27 d'abril, sobre l'Estatut de la víctima de delictes

Llei orgànica 8/2015, del 22 de juliol, sobre la modificació del sistema de protecció a la infància i a la adolescència

Llei Orgànica 17/2015, de 21 de juliol, sobre la Igualtat efectiva de dones i homes

Finalment, ens trobem amb el que determina el Codi penal com a fets delictius:

El títol VIII del Codi penal recull els delictes contra la llibertat i la indemnitat sexuals, que es divideixen en tres capítols: un capítol referit a les agressions sexuals (articles 178 a 180), un altre sobre els abusos sexuals (article 181) i un darrer, afegit el 2015, referit als abusos i les agressions sexuals a persones menors de setze anys.

Agressions sexuals

Es regulen a l'article 178 del Codi penal i consisteix a "atemptar contra la llibertat sexual d'una persona utilitzant violència o intimidació". S'entén per "violència" la utilització de la força física i per "intimidació", la conducta de tipus psicològic que té com a fi infondre por a patir un mal imminent i greu, o amenaces de patir-lo en la víctima o altres persones properes a ella. El que és important d'entendre és que l'agressió sexual, segons el Codi penal, és aquell comportament sexual imposat a la dona contra la seva voluntat, sense el seu consentiment, per mitjà de violència, intimidació, coacció, amenaça.

Per tant, aquell comportament en què es força la dona a contacte corporal: tocaments, carícies, forçar-la a determinades pràctiques sexuals contra la seva voluntat.

Cal que la violència o intimidació serveixin per doblegar la voluntat de la víctima.

La violació (o temptativa): penetració (o temptativa) sexual (genital, bucal, anal), ja sigui amb membres corporals (òrgan sexual, dits) o amb qualsevol objecte.

Es considera **agressió sexual**:

- Tocaments de naturalesa sexual, sense consentiment per part de la víctima, amb violència o intimidació per part de l'agressor.
- Activitat sexual no desitjada per la víctima, sempre que hi hagi violència o intimidació i que no impliqui penetració o accés carnal. Inclou obligar una persona a realitzar actes sexuals que no comportin el contacte corporal amb l'agressor i que consisteixin a realitzar actes sexuals sobre la mateixa víctima (tant si els fa un tercer, com si s'obliga la víctima a realitzar-los sobre ella mateixa).

Abusos sexuals

Quan els atemptats contra la llibertat sexual es produeixin sense violència o intimidació, l'acte es considera un abús sexual, d'acord amb l'article 181.1 del Codi penal.

Qui dugui a terme actes que atemptin contra la llibertat o la indemnitat sexual d'una altra persona, sense violència o intimidació i sense el consentiment d'aquesta altra persona, ha

de ser castigat, com a responsable d'abús sexual, amb la pena de presó d'un a tres anys o una multa de divuit a vint-i-quatre mesos.

Quan l'abús sexual consisteixi en accés carnal per via vaginal, anal o bucal, o introducció de membres corporals o objectes per alguna de les dues primeres vies, tindrà una pena agreujada d'acord amb l'article 182.4.

També es consideren abusos sexuals els que es cometin contra persones que es troben privades de sentit o pateixin un trastorn mental. En aquest sentit, cal assenyalar que els supòsits coneguts en el dret comparat com a violació per incapacitat (*incapacitated rape*) en el dret penal espanyol –a partir de la LO 5/2010– constitueixen només un delictes d'abús sexual i no d'agressió sexual, d'acord amb l'article 181.2:

“Es consideren abusos sexuals no consentits els que s'executin sobre persones que es trobin privades de sentit o pateixin un trastorn mental i de les quals s'abusi, i els que es cometin anul·lant la voluntat de la víctima mitjançant l'ús de fàrmacs, drogues o qualsevol altra substància natural o química idònia a aquest efecte.”

Per entendre millor la diferència entre agressió sexual i abús sexual cal tenir en compte els conceptes de violència i intimidació i, per tant, el que s'entén per la seva presència (agressió) i la seva absència (abús).

La violència	La intimidació
És un assalt físic sobre la víctima. No cal que sigui una violència invencible; el factor clau és que sigui suficient per a la finalitat buscada.	És amenaçar d'obra o de paraula la víctima amb un dany, per realitzar un acte sexual que d'una altra manera la víctima no hauria tolerat.

La violència o intimidació que requereix la conducta il·lícita és l'altre ingredient objectiu que introdueix el legislador per descriure el delictes d'agressió sexual. Aquesta violència i intimidació han d'estar relacionades amb l'acte perseguit:

Per determinar que hi ha hagut violència o intimidació, cal comprovar que hi ha hagut una resistència clara de la víctima a mantenir la relació sexual.

L'agressor ha d'actuar amb dol per aconseguir atemptar contra la llibertat sexual de la víctima.

Cal recordar que dol és la “malícia emprada en la producció voluntària d'un fet punible”.

Assetjament sexual

a) L'assetjament sexual tipificat a l'article 184 del Codi penal com a delictes contra la llibertat sexual quan es sol·liciten favors de naturalesa sexual, per al qui els sol·licita o per a un tercer, en l'àmbit d'una relació laboral, docent o de prestació de serveis, continuada o habitual, i amb això es provoca en la víctima una situació objectivament i greument intimidatòria, hostil o humiliant.

L'article 184 del Codi penal sanciona el delictes d'assetjament sexual, en els termes següents:

1. El qui sol·liciti favors de naturalesa sexual, per a si o per a un tercer, en l'àmbit d'una relació laboral, docent o de prestació de serveis, continuada o habitual, i amb aquest comportament provoqui a la víctima una situació objectiva i greument intimidatòria, hostil o humiliant, serà castigat, com a autor d'assetjament sexual, amb la pena de presó de tres a cinc mesos o una multa de sis a deu mesos.
2. Si el culpable d'assetjament sexual ha comès el fet prevalent-se d'una situació de superioritat laboral, docent o jeràrquica, o amb l'anunci exprés o tàcit de causar a la víctima un dany relacionat amb les legítimes expectatives que aquella pugui tenir en l'àmbit de la indicada relació, la pena serà de presó de cinc a set mesos o multa de deu a catorze mesos.
3. Quan la víctima sigui especialment vulnerable, per raó de la seva edat, malaltia o situació, la pena serà de presó de cinc a set mesos o multa de deu a catorze mesos en els casos que preveu l'apartat 1, i de presó de sis mesos a un any en els supòsits que preveu l'apartat 2 d'aquest article.

b) L'assetjament sexual no previst al Codi penal, el qual estaria constituït per la mateixa conducta descrita a l'article 184, és a dir, quan es demanen favors de naturalesa sexual, per al qui els sol·licita o per a un tercer, però fora de l'àmbit d'una relació laboral, docent o de prestació de serveis, continuada o habitual, i amb això es provoca en la víctima una situació objectivament i greument intimidatòria, hostil o humiliant.

Concretament, l'assetjament sexual no tipificat al Codi penal està definit a l'article 2.p) de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, que el defineix com "qualsevol comportament, verbal o físic, de naturalesa sexual, que tingui el propòsit o l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una persona, en particular quan es crea un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant o ofensiu, sens perjudici del que estableixi el Codi penal i segons el que disposa l'article 5 de la Llei 5/2008." Per aprofundir en aquest tema, [clica aquí](#).

Com a professionals, és important tenir clar els conceptes que afecten la consideració d'assetjament sexual:

Sense consentiment

És obvi que si estem parlant d'una situació de violència, no parlem d'una conducta desitjada per la víctima.

Les conductes no són desitjades i conseqüentment rebutjades per la persona que les rep i les considera ofensives.

Com qualsevol acte que impliqui consentiment, hem de remarcar que la víctima està sotmesa a la pressió emocional fruit del patriarcat i d'altres elements de coacció.

Connotació sexual

Es tracta d'un fet que comunica una intencionalitat de sexualitzar la situació.

Aquesta forma està associada a codis patriarcals.

Cal considerar que aquesta suposada sexualització de l'assetjament és en realitat un desig de dominació i control com en qualsevol violència masclista.

Que generi entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant

La principal característica per definir l'assetjament sexual és que aquesta situació intimidatòria, hostil, degradant i/o humiliant es considera objectiva.

Un dels factors importants que defineix la situació d'assetjament sexual és que provoca disconformitat amb la situació. És una situació que incomoda i genera adversitat.

Agressions, abús i assetjaments sexuals en menors d'edat

El Codi penal conté una regulació específica per als delictes contra la llibertat i indemnitat sexual quan es tracta de víctimes menors de 16 anys i entre 16 i 18 anys, regulació en què es presta una atenció especial a la figura del consentiment quan no s'hi fa servir violència o intimidació i en què la penalitat varia en funció de les circumstàncies concurrents.

Delictes comesos sobre majors de 16 anys, però menors d'edat. Es castiga la realització d'actes de caràcter sexual en què es fa servir engany o abusant d'una posició reconeguda de confiança, autoritat o influència sobre la víctima.

S'agreuja la pena en cas d'accés carnal per via anal, bucal o vaginal.

Delictes comesos sobre menors de 16 anys: Es tipifiquen les agressions i els abusos en totes les seues modalitats i s'agreugen les penes en cas d'accés carnal per via anal, bucal o vaginal.

Es preveuen agreujaments específics: escàs desenvolupament intel·lectual o físic de la víctima, trastorn mental, víctima menor de quatre anys, actuació conjunta de dues o més persones, ús de violència o intimidació amb caràcter particularment degradant o vexatori, quan el responsable s'haja prevalgut d'una relació de superioritat o parentiu, quan s'ha posat en perill la vida o salut de la víctima o quan la infracció s'ha comés en el si d'una organització o d'un grup criminal.

També es tipifica el fet de determinar menors a presenciar actes sexuals o a participar-hi, o contactar amb menors via internet, telefònicament o per mitjà de qualsevol altra tecnologia de la informació i la comunicació per realitzar actes sexuals o perquè faciliti a l'autor material pornogràfic.

Cal tindre en compte que després de la reforma realitzada en el Codi penal per la LO 1/2015, de 30 de març, l'edat de 16 anys opera com a límit per davall de la qual tota relació sexual es considera no consentida. A més, és l'edat a partir de la qual el menor pot determinar-se per si mateix des del punt de vista mèdic sense necessitat de ser assistit per representant legal, tal com es desprèn de l'article 9.4º de la Llei 41/2002, reguladora de l'autonomia del pacient. Per a més informació, [clicar aquí](#).

Distinció entre el delictes d'abús sexual i el delictes d'agressió sexual

Per distingir tots dos delictes, seguim la doctrina del Tribunal Suprem, de la qual destacarem el següent:

Sentència del Tribunal Suprem (Sala 2a), de data 24-04-2019:

1. En el model actual de tipificació penal dels delictes contra la llibertat sexual, la diferència entre els tipus d'abús sexual i els més greus d'agressió sexual, no consisteix en la concurrència d'accés carnal, sinó en la utilització de violència o intimidació.

2. La diferència entre el delictes d'**AGRESSIÓ SEXUAL** i el delictes d'**ABÚS SEXUAL** radica en el fet d'utilitzar violència o intimidació en els primers (art. 178 Codi penal), i no mediar consentiment en els segons (article 181 C. Penal).

3. Dins dels delictes d'**AGRESSIONS SEXUALS**, es tipifica el tipus bàsic, això és, atemptar contra la llibertat sexual d'una altra persona sense accés carnal (o introducció de membres corporals o objectes), i el tipus agreujat, o delictes de violació quan l'accés carnal sigui per via vaginal, anal o bucal, o introducció de membres corporals o objectes per alguna de les dues primeres vies (article 179).

També es dissenyen els corresponents subtipus agreujats en l'art. 180 del Codi penal, de manera que les penes s'incrementen per la dinàmica de l'acció (particularment denigrant o vexatòria), la utilització de mitjans perillosos (armes o altres mitjans), l'increment personal dels subjectes actius (actuació conjunta de dues o més persones), l'especial vulnerabilitat del subjecte passiu (edat, malaltia, discapacitat o situació), o per les relacions existents entre víctima i agressor (relació de superioritat o parentiu).

4. El delictes d'**ABÚS SEXUAL** és aquell en el qual s'atempta igualment contra la llibertat sexual de la víctima, però **SENSE VIOLÈNCIA o INTIMIDACIÓ** i sense que hi hagi consentiment (article 181 C. penal).

Per això el Codi penal assenyala que, a l'efecte de tipificar aquest delictes d'**ABÚS SEXUAL**, "es consideren abusos

sexuals no consentits” aquells als quals es refereix el precepte, perquè en aquests casos el consentiment s’ha obtingut invàlidament o de manera viciada; i així:

- a) els que s’executin sobre persones que es trobin privades de sentit.
- b) sobre persones amb un trastorn mental del qual s’abusés.
- c) els que es cometin anul·lant la voluntat de la víctima mitjançant l’ús de fàrmacs, drogues o qualsevol altra substància natural o química idònia a aquest efecte.
- d) quan s’obtingui un consentiment viciat per prevaler-se el responsable d’una situació de superioritat manifesta que coarti la llibertat de la víctima.

També es disposen subtipus agreujats en els casos de víctima especialment vulnerable (edat, malaltia, discapacitat o situació), o per les relacions existents entre víctima i autor (relació de superioritat o parentiu).

5. El delicte d’**ABÚS SEXUAL** suposa un consentiment viciat per les causes taxades en la llei, i per això el Codi penal s’expressa disposant que “es consideren abusos sexuals no consentits” els que hem ressenyat amb anterioritat. En tots ells, la víctima o era incapaç de negar-se a mantenir qualsevol tipus de relació sexual o bé es trobava en una posició que coartava la seva llibertat.

En el delicte d’**AGRESSIÓ SEXUAL**, tampoc es consent lliurement, però aquí l’autor es preval de la utilització de força o intimidació, per doblegar la voluntat de la seva víctima. L’autor emprà força per a això, encara que també satisfà les exigències típiques de la intimidació, és a dir, l’ús d’un clima de por o de terror que anul·la la seva capacitat de resistència.

La resistència ni pot ni ha de ser especialment intensa. N’hi ha prou amb la negativa per part de la víctima, perquè per al delicte d’agressió sexual és suficient que l’autor emprí mitjans violents o intimidatoris.

ANNEX C

L'assetjament sexual com a infracció administrativa

Actualment, l'assetjament sexual no penal es pot denunciar i sancionar com a infracció administrativa lleu, com "la realització o incitació a la realització d'actes que atemptin contra la llibertat i la indemnitat sexual, o l'execució d'actes d'exhibició obscena quan no constitueixi infracció penal".

A Catalunya, **el Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci** introdueix com a novetat la previsió de criteris interpretatius i operatius per a l'actuació dels i les professionals de la seguretat que desenvolupen les seves funcions, quan es trobin davant conductes d'assetjament sexual no previstes al Codi penal, però que es consideren constitutives d'infracció administrativa. Aquest Protocol concreta algunes conductes que es consideren incloses en la infracció administrativa esmentada anteriorment:

- **Exhibicionisme obscè** davant de persones adultes, sempre que no siguin discapacitades necessitades d'atenció especial: Aquest és el cas més habitual entre les conductes que s'han denunciat per infracció de la Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana. És fàcil identificar-lo per analogia amb l'exhibicionisme davant de menors, amb l'afegit que davant de persones adultes cal que hi hagi algun component que doti d'obscenitat l'acte, per tal de diferenciar-lo d'actes de nudisme.
- **Masturbació en espais públics o oberts** davant de persones adultes, sempre que no siguin discapacitades necessitades d'atenció especial: En aquest supòsit, cal entendre l'espai públic com un espai d'accés lliure per a tothom. S'utilitza el concepte d'espai públic en un sentit ampli.
- **Injúria sexual:** Manifestacions verbals que ofenguin la dignitat de les dones i que siguin degradants o humiliants o creïn una situació intimidatòria, hostil o ofensiva.
- **Seguiment obscè:** Consisteix a seguir una persona o un grup de persones, de forma puntual, realitzant conductes de caire sexual i obscenes.
- Fer fotografies de parts íntimes: Fer fotos per sota les

faldilles de les dones, també anomenat **upskirting**, com a infracció penal.

- Acorralament amb finalitat sexual: Quan una persona o un grup de persones bloquegen o intenten limitar el moviment d'una altra, amb finalitat sexual, sempre que aquesta conducta no arribi a ser delictiva.
- Altres conductes que impliquin vexació sexual: Implicaria fer passar una persona per una situació humiliant o vergonyosa com a conseqüència d'una conducta de tipus sexual.

ANNEX D

Capítol II bis del Codi penal: Dels abusos i agressions sexuals a menors de setze anys

Article 183

1. El qui realitzi actes de caràcter sexual amb un menor de setze anys ha de ser castigat com a responsable d'abús sexual a un menor amb la pena de presó de dos a sis anys.

2. Quan els fets es cometin utilitzant violència o intimidació, el responsable ha de ser castigat pel delictes d'agressió sexual a un/a menor amb la pena de cinc a deu anys de presó. S'han d'imposar les mateixes penes quan mitjançant violència o intimidació compel·leixi un menor de setze anys a participar en actes de naturalesa sexual amb un tercer o a realitzar-los sobre si mateix.

3. Quan l'atac consisteixi en accés carnal per via vaginal, anal o bucal, o introducció de membres corporals o objectes per alguna de les dues primeres vies, el responsable ha de ser castigat amb la pena de presó de vuit a dotze anys, en el cas de l'apartat 1, i amb la pena de dotze a quinze anys, en el cas de l'apartat 2.

4. Les conductes que preveuen els tres apartats anteriors han de ser castigades amb la pena de presó corresponent en la meitat superior quan es doni alguna de les circumstàncies següents:

a) Quan l'escàs desenvolupament intel·lectual o físic de la víctima, o el fet de tenir un trastorn mental, l'hagi col·locat en una situació de total indefensió i, en tot cas, quan sigui menor de quatre anys.

b) Quan els fets es cometin per l'actuació conjunta de dues o més persones. c) Quan la violència o intimidació exercides revesteixin un caràcter particularment degradant o vexatori.

d) Quan, per a l'execució del delictes, el responsable s'hagi prevalgut d'una relació de superioritat o parentiu, pel fet de ser ascendent, o germà, per naturalesa o adopció, o afins, amb la víctima.

e) Quan el culpable hagi posat en perill, de manera dolosa o per imprudència greu, la vida o salut de la víctima.

f) Quan la infracció s'hagi comès en el si d'una organització

o d'un grup criminal que es dediquin a la realització d'aquestes activitats.

5. En tots els casos que preveu aquest article, quan el culpable s'hagi prevalgut de la seva condició d'autoritat, agent d'aquesta o funcionari públic, s'ha d'imposar, a més, la pena d'inhabilitació absoluta de sis a dotze anys.»

Article 183 bis

El qui, amb fins sexuals, determini un menor de setze anys a participar en un comportament de naturalesa sexual, o li faci presenciar actes de caràcter sexual, encara que l'autor no hi participi, ha de ser castigat amb una pena de presó de sis mesos a dos anys. Si li ha fet presenciar abusos sexuals, encara que l'autor no hi haja participat, s'ha d'imposar una pena de presó d'un a tres anys.

Article 183 ter

1. El que a través d'Internet, del telèfon o de qualsevol altra tecnologia de la informació i la comunicació contacti amb un menor de setze anys i proposi concertar una trobada amb aquest fi de cometre qualsevol dels delictes descrits en els articles 183 i 189, sempre que la proposta s'acompanyi d'actes materials encaminats a l'acostament, ha de ser castigat amb la pena d'un a tres anys de presó o multa de dotze a vint-i-quatre mesos, sense perjudici de les penes corresponents als delictes si s'escau comesos. Les penes s'han d'imposar en la meitat superior quan l'acostament s'obtingui mitjançant coacció, intimidació o engany.
2. El que a través d'Internet, del telèfon o de qualsevol altra tecnologia de la informació i la comunicació contacti amb un menor de setze anys i realitzi actes dirigits a entabanar-lo perquè li faciliti material pornogràfic o li mostri imatges pornogràfiques en les quals es representi o aparegui un menor, ha de ser castigat amb una pena de presó de sis mesos a dos anys.

Article 183 quater

El consentiment lliure del menor de setze anys exclou la responsabilitat penal pels delictes que preveu aquest capítol, quan l'autor sigui una persona propera al menor per edat i grau de desenvolupament o maduresa.

Denunciar una agressió sexual

Si has patit algun dels tipus de violència sexual recollits en el codi penal, pots anar a la policia o als tribunals per denunciar els fets.

A nivell estatal no existeix un servei especialitzat en violència sexual per a la recollida de denúncies, per tant, hauràs de presentar-la a les instàncies habituals.

Aquesta denúncia inicial és molt important i determinarà gran part del procediment judicial.

“La violació és greu i deixa empremtes, però podem travessar aquestes empremtes. No som aquelles persones que no podem aixecar mai el cap perquè han sigut violades. L’objectiu de la violació sexual és aniquilar-te, treure’t poder, que visquis humiliada tota la vida, que visquis d’amagat o cridant molt, però no transformant res.”

- Amanda Fulchirone, 2019.

3.1 –
On denunciar
Pàg. 13

3.2 –
I si tinc dubtes sobre si denunciar o no?
Pàg. 14

3.1 – On denunciar

Pots anar a la policia o als tribunals per a denunciar els fets. En ambdós casos és important saber que:

A la comissaria de policia

Un agent redactarà els fets que tu li expliquis

- Insisteix en que el redactat reflecteixi el que has volgut dir.
- No importa si cal modificar-ho, corregir-ho o repassar-ho les vegades que siguin necessàries.

Al jutjat de guàrdia

Pots redactar la denúncia tu mateixa

- Pots redactar-la allà mateix, o escriure-la en un espai on puguis estar tranquil·la i dur-la al jutjat, un cop redactada.
- O presentar una querella, que és una denúncia més formal i que inclou la qualificació jurídica (a quins delictes en concret podrien correspondre els fets). La querella la redacta una advocada/advocat.

El redactat

Intenta fer un relat dels fets que sigui **el més detallat i endreçat possible**.

Esmenta les possibles proves que ho puguis sostenir.

No et pressionis, és un moment complex en què pots estar nerviosa i confosa. La memòria fragmentada és una conseqüència habitual davant vivències traumàtiques, per tant, no et culpis si no te’n recordes de tot o si tens records borrosos.

Pots **demanar ajut a una advocada/advocat** per a redactar-la.

Al presentar la denúncia

Tens dret a:

- **Rebre una còpia de la denúncia** degudament certificada.
- **Assistència lingüística gratuïta i traducció escrita de la còpia de la denúncia**

presentada si no entès o no parles ninguna de les llengües oficials del lloc on es presenta la denúncia

Durant la tramitació de la denúncia

Pots **demanar que sigui una dona** la professional que t’atengui⁽²⁾.

És important que quan facis aquest tràmit, **vagis acompanyada d’algú de confiança**.

Si desitges que t’hi acompanyi una advocada/advocat, tens dret tant a buscar-ne una **privada com demanar que te’n designin una d’ofici** (veure l’apartat 11).

Si et diuen que trigarà molt en venir o que no la necessites, recorda: encara que sigui cert que no és obligatori comptar amb una advocada/advocat, ets tu qui decideix si la necessita i tens el dret d’exigir que et prenguin declaració quan estiguis acompanyada per l’advocada/advocat.

² (Directiva 2012/29/UE del Parlamento Europeo y del Consejo de 25 de octubre de 2012).

I si tinc dubtes sobre si denunciar o no?

Podem tenir molts dubtes quan denunciem, ja sigui perquè no ens sentim amb força per enfrontar i sostenir un procés judicial, perquè pensem que no tenim proves suficients, per por a la reacció de l'agressor o a que algú del nostre entorn proper se n'assabenti, per no voler tornar a sentir culpa o vergonya, perquè l'agressor és una persona estimada y això ens genera sentiments contradictoris, perquè no confiem en la resposta del sistema judicial, i un llarg etcètera.

Denunciar pot servir per a **prevenir que l'agressor torni a agredir, trencar la impunitat, sentir rescabament, sentir que s'ha buscat una mica de justícia, superar l'experiència soferta, etc.**

És cert que el mateix procediment jurídic pot obstaculitzar la denúncia d'agressions ja que moltes vegades comporta conseqüències que no són favorables a la dona que denuncia (per exemple, la nostra conducta o reputació sexual poden ser jutjades). És per això que les dones que les hem patit **no ens podem culpar si decidim no denunciar l'agressió sexual.**

Per a nosaltres és crucial que les agressions no quedin impunes, però no podem carregar tot aquest pes únicament sobre les dones que han patit l'agressió. La responsabilitat és col·lectiva. És el conjunt social que ha de canviar la perspectiva amb la que s'aborda la violència sexual per tal que denunciar deixi de ser un greuge i un patiment per a les dones que ho fan.

Per tot això, i perquè pensem que l'objectiu és **que la víctima no pateixi més mal del que ja ha sofert**, és vital que a l'hora de denunciar **es prioritzi què és el millor per a la dona supervivent**, què necessita, quins són els seus temps, la seva seguretat i les seves necessitats.

- ▶ Pot passar que encara que la denúncia no tingui viabilitat per raons jurídiques – perquè el delictes ha prescrit o perquè no hi ha elements per reconèixer l'agressor -, sí que tingui sentit interposar-la perquè és important per a la supervivent.

⇒ **Si necessites recolzament** per a interposar una denúncia, pots acudir a una de les **associacions i grups de dones** que trobaràs a la Guia de recursos (www.aadas.org.es) ←

Com a víctima d'un delictes tens dret a:

- Accés als serveis de suport a les víctimes sense necessitat de denúncia prèvia.
- Totes les mesures de protecció establertes per la Llei de Protecció Integral contra la Violència de Gènere sense necessitat de denúncia prèvia, en cas que l'agressor sigui o hagi sigut la teva parella.

Les fases del procés judicial

Esquema del procés judicial

Pàg. 16

Esquema del procés judicial

Pàg. 17

Fase 2: Judici oral

Pàg. 18

Fase 3: Execució

Pàg.20

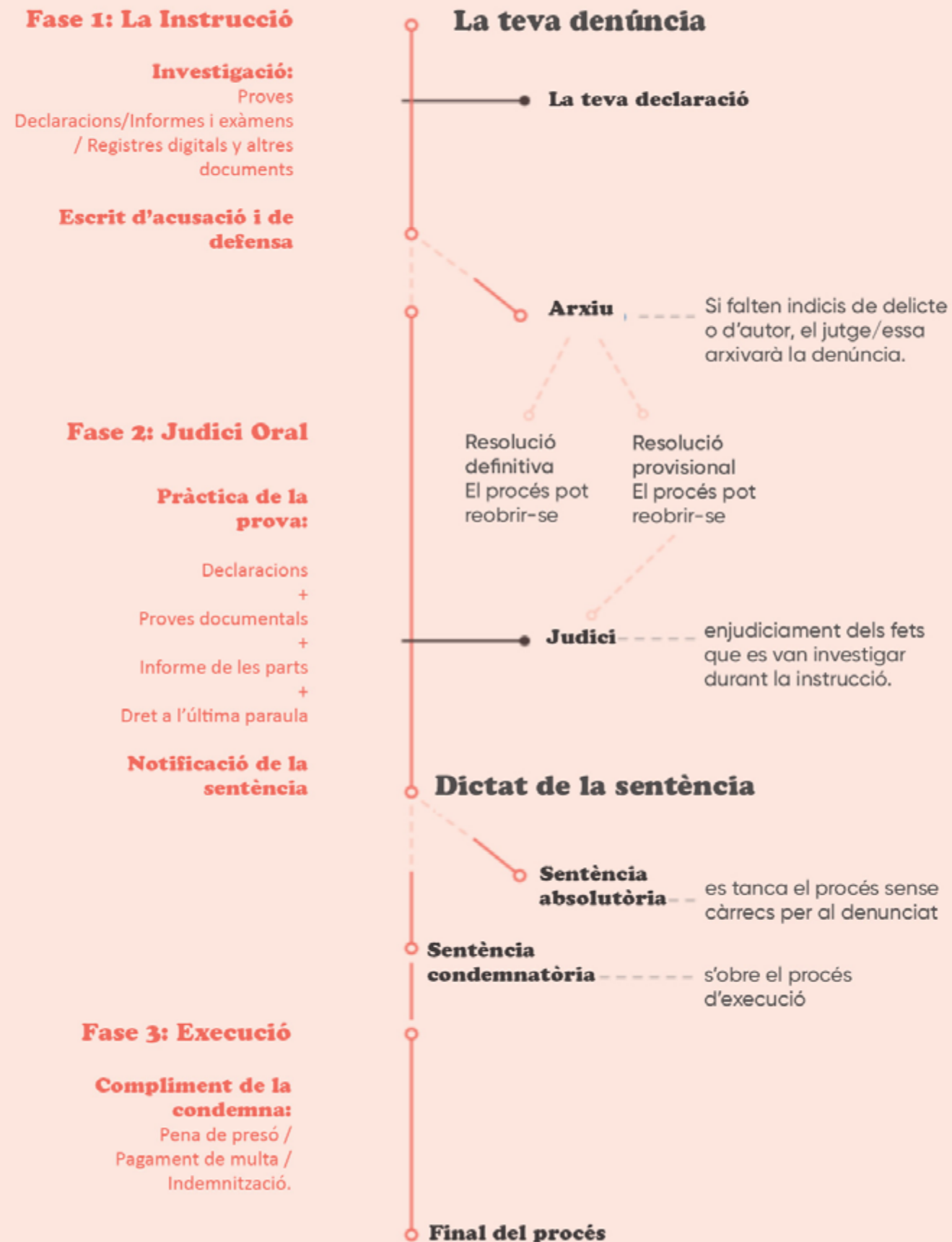
Els processos judicials solen ser complexos i poden tenir moltes variables.

Aquí trobaràs un esquema i una breu explicació per ajudar-te a entendre com funciona aquest procediment i quines fases el conformen.

El procés judicial comença amb una denúncia i, tant si l'has posada a comissaria com als jutjats, es posarà a disposició del jutge o jutgessa d'instrucció, o en el cas d'un delictes comès per un menor, davant el/la fiscal de menors.

“Per poder escapar de la responsabilitat dels seus crims, el perpetrador fa tot el que pot per promoure l'oblit. El secret i el silenci són la seva primera línia de defensa. I si el secret cau, el perpetrador ataca la credibilitat de la víctima. Si no pot assegurar-se que no parli, s'assegurarà al menys que ningú l'escolti. Això pot fer-se amb molts arguments, des de la negació més evident fins a la racionalització més elegant i sofisticada. Després de cada atrocitat podem esperar escoltar les mateixes disculpes predictibles: no va passar mai, la víctima menteix, exagera, s'ho mereixia o ho va provocar, i en tot cas és hora d'oblidar el passat i seguir endavant. Com més poderós sigui el perpetrador, més gran serà la seva prerrogativa per a nombrar i definir la realitat, i els arguments imperaran encara més.”

– Judith Herman, 2015:7

ESQUEMA DEL PROCÉS JUDICIAL**4.1 –****Fase 1: La Instrucció**

La instrucció és la primera part del procediment. És la **fase d'investigació** i en què es presenten les diferents proves.

Investigació

Inici:

El/la jutge/essa acordarà la pràctica de les proves.

Resolució

Determinar si hi ha prou indicis que hagi existit delictes i autor identificable per a continuar el procés.

Proves testificals (Declaracions)

El/la jutge/essa prendrà les següents declaracions:

- Declaració del denunciat
- La teva declaració (que s'anomena "ratificació")
- Declaració de testimonis (si n'hi ha)

Proves documentals**Informes i exàmens**

- Informes mèdics (si n'hi ha). Seran revisats per la/el forense.
- Examen de l'EAT penal (apartat 11). Només si alguna de les parts (la teva advocada o advocat o el jutjat) ho sol·licita.

Registres digitals i altres documents

- Descàrrega de missatges digitals (WhatsApps, etc.), captures de pantalla, i altres proves en format digital (si n'hi haguessin).
- Altres proves (veure apartat 5)

Aquesta fase sol durar entre 6 i 18 mesos segons la complexitat, però normalment s'allarga. Quan finalitza, les parts presenten l'escrit d'acusació (la fiscalia o la teva advocada/advocat, en el cas que en tinguis) i l'escrit de defensa (advocada/advocat del denunciat).

Escrit d'acusació i de defensa→ **Escrit d'acusació**

Redactat per la fiscalia. Si tens un/a advocat/da, aquest/a també redactarà un escrit d'acusació.

→ **Escrit de defensa**

Redactat per la defensa del denunciat.

Ambdós contenen:

→ **El relat dels fets**

La versió de cada part sobre el que ha ocorregut

→ **Petició**

Aquí s'inclouen la pena de presó i altres mesures i si es demana o no indemnització.

→ **Proves**

Durant el judici es pot sol·licitar la pràctica de diverses proves.

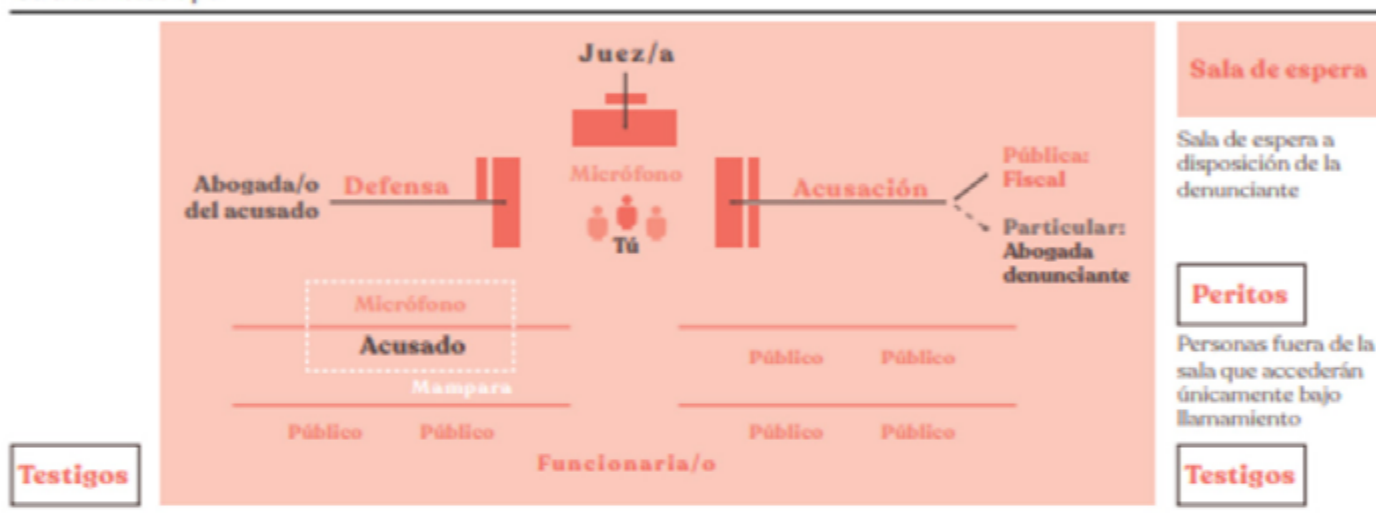
Si falta algun d'aquests dos elements (indicis de delictes o autor), el/la jutge/essa arxivarà la denúncia (veure l'apartat 8); sinó, s'obre la següent fase.

4.2 – Fase 2: El Judici Oral

Aquesta fase es desenvoluparà davant un jutjat diferent del que va realitzar la instrucció³.

A la part frontal de la sala on es celebra el judici hi haurà una tarima on s'asseuran el/la jutge/essa (si és un jutjat penal) o jutges/esses (n'hi haurà 3 si el judici es celebra a l'Audiència provincial). D'un costat es situarà l'acusació (fiscal i la teva advocada/advocat si en tens) i a l'altre costat, l'advocada/advocat de la defensa.

Sala de vistas tipo

En el judici oral s'enjudicien els fets que es van investigar durant la fase d'instrucció.

Acte del judici

Pràctica de la prova:

Confirmació de les proves davant del/de la jutge/essa

- Proves presentades durant la instrucció
- Proves posteriors

Declaracions

L'ordre de les declaracions sol ser:

- 1) Acusat
- 2) Denunciant
- 3) Testimonis
- 4) Pèrits/tes

Descripció

Pràctica de les declaracions i exposició de les altres proves

Aquesta declaració se sotmet a contradicció, és a dir, a preguntes de:

- L'acusació i la defensa
- El/la jutge/essa

Proves documentals

Si n'hi haguessin, aquí entrarien els informes, les descàrregues de proves informàtiques, etc.

³ Si l'agressor és menor, la instrucció la realitza la/el fiscal de menors.

Un cop exposades totes les proves, totes les parts elaboraran el seu informe final.

Informe final de les parts

Al·legat en el qual es valoren les proves i es treuen les conclusions i peticions – sovint la defensa demana l'absolució i l'acusació condemna.

Ordre de presentació:

- Acusacions (la fiscalia y la teva advocada/advocat)
- Part defensora

Dret a l'última paraula

Al final de tot, l'acusat té dret a l'última paraula si vol dir quelcom al tribunal.

Resolució

El/la jutge/essa declara "vist per a sentència".

Mesures

Per a l'acte del judici és molt important que sàpigues que:

- Pots entrar a declarar i després, sortir. No cal que siguis present en tot l'acte del judici; de fet sol ser el més recomanable.
- Pots estar acompanyada de la persona de confiança que tu triïs o també d'una psicòloga de l'Oficina d'atenció a la víctima (veure l'apartat 13.1, Cures.)
- Es poden demanar varies mesures que eviten el contacte visual entre l'acusat i tu:
 - Entrar i sortir de la sala per un lloc diferenciat.
 - Una mànara que et protegeixi del contacte visual.
 - Declarar per un circuit de vídeo tancat des d'una altra sala dels jutjats o de l'audiència o fins i tot per videoconferència.
- Es pot demanar que se celebri el judici sense presència de públic.

Aquestes mesures, les pots demanar tu mateixa o la teva advocada/advocat directament al jutjat a través de l'oficina d'atenció a la víctima. Qui finalment prendrà una decisió sobre aquestes mesures serà el/la jutge/essa.

Les preguntes que et faran durant el judici

- Seran majoritàriament relatives a les declaracions que ja vas fer
 - durant la denúncia inicial
 - durant la instrucció davant el jutjat
- El/la jutge/essa farà una valoració sobre:
 - si hi ha contradiccions
 - la versemblança dels fets relatats
 - que no existeixi una raó oculta que hagi motivat la interposició de la denúncia.
- Hauràs de tornar a relatar els fets

Malgrat sigui un procés imponent:

- Intenta recordar que el resultat del judici no només depèn de tu, així que fes-ho el millor que puguis i intenta no sentir-te pressionada.
- Si et poses nerviosa no dubtis a demanar que et repeteixin la pregunta.
- Intenta tenir preparat un esquema mental sobre com van ocórrer els fets per poder fer-ho servir, si en algun moment et quedes en blanc o et perds.

No s'haurien de formular preguntes relatives a la teva vida privada que no tinguin una relació amb el fet delictiu enjudiciat.

- La teva advocada/advocat hauria de protestar si et formulen aquest tipus de preguntes.

Si no vas acompanyada d'una advocada/advocat, no dubtis a preguntar al jutge/essa si estàs obligada a respondre aquella pregunta⁽⁴⁾.

⁴ Veure la pregunta freqüent 12: Tant durant les declaracions com durant el judici haig de respondre a tot allò que em preguntin?

Sentència

La sentència NO es resoldrà el mateix dia.

Sol comunicar-se més endavant, excepte en raríssimes ocasions.

Notificació de la sentència

La sentència te la notificarà el jutjat o la teva advocada/advocat.

Tipus de sentència

- Absolutòria: Es tanca el procés sense càrrecs per al denunciat
- Condemnatòria: Si la resolució és condemnatòria s'obrirà una altra fase del procediment: l'execució.

En cas que existeixin diferents delictes, l'acusat pot ser absolut d'alguns d'aquest delictes i acusat d'altres.

Resolució

El/la jutge/essa dictarà sentència.

4.3 –

Fase 3: Execució

Durant la fase d'execució, el penat compleix la condemna ja sigui a través d'una pena de presó o mitjançant el pagament de la multa i la indemnització.

Si ho desitges, pots mantenir-te informada sobre si es produeixen canvis en el compliment de la condemna (permisos penitenciaris, tercer grau, etc.) a través de **l'oficina d'atenció a la víctima.**

5

Les proves

5.1 –

Quines proves són vàlides en el procediment?

Pàg. 22

Les agressions sexuals es produeixen majoritàriament en espais íntims, i per tant, sovint és difícil que hi hagi testimonis o altres proves a part del teu propi testimoni.

Important:

Conserva-ho tot
No et canviïs de roba ni et rentis, ni tan sols les mans o les dents.

Si l'agressió ha ocorregut a casa teva, no toquis ni netegis la zona on hi ha tingut lloc. I si ja ho has fet (una reacció molt lògica), no te'n culpis

ANNEX F

Recursos

**Hospital de referència -
Violències sexuals:
Hospital Sant Joan de Déu
de Manresa**

Adreça: C/ Doctor Joan Soler,
1-3, 08243 Manresa
Web: [http://www.althaia.cat/
althaia/ca/usuaris/guia-de-
lusuari/urgencies-i-visites/
he-danar-a-urgencies](http://www.althaia.cat/althaia/ca/usuaris/guia-de-lusuari/urgencies-i-visites/he-danar-a-urgencies)
Telèfon: 93 874 21 12
Correu-e: gserra@althaia.cat

**Servei d'Intervenció
Especialitzada (SIE)
Manresa/Catalunya Central**

Ofereix informació, atenció
i recuperació a les dones
que han estat o estan en
processos de violència
masclista, així com als seus
fills i filles a càrrec, i potencia
els programes específics
i integrals de prevenció,
assistència i reparació.
Adreça: C/ Muralla del Carme,
22-24, 1r 5a - Manresa
Telèfon: 93 698 98 91
Correu-e:
sie.manresa.cc@dae.cat
Telegram: [https://t.me/SIE_
Manresa-@Sie_Manresa](https://t.me/SIE_Manresa-@Sie_Manresa)
Horari: de dilluns a divendres
de 9 a 19.30 h (mes d'agost,
8.30-15.30 h)

**Servei d'Informació i
Atenció a les Dones (SIAD)
de l'Ajuntament de Manresa**

Servei municipal gratuït que ofereix informació, atenció i assessorament en tots aquells temes d'interès per a les dones de Manresa.

El servei que donem és confidencial i l'accés és presencial, telefònic, electrònic i per derivació d'altres professionals.

Servei d'Informació i Atenció a les Dones Montserrat Roig

Adreça: Carrer de la Canal, núm. 6, 1r 08241 Manresa

Telèfon: 93 875 23 10

mail: siad@ajmanresa.cat

Web: www.manresa.cat/dona

Horari: De dilluns a divendres de 9 a 2 del migdia. Dilluns i dijous de 3 a 7 de la tarda

**Servei d'Informació i
Atenció a les Dones (SIAD)
del Consell Comarcal del
Bages**

Servei comarcal gratuït que ofereix informació, atenció i assessorament en tots aquells temes d'interès per a les dones dels municipis del Bages excepte Manresa. El servei és confidencial i l'accés és presencial, telefònic, electrònic i per derivació d'altres professionals.
C/ Muralla de Sant Domènec,
24 08240 Manresa
Telèfon: 93 693 03 63
Correu-e:
siad@ccbages.cat
Web: <https://www.ccbages.cat/siad/>
Horari d'atenció: de dilluns a divendres de 9 a 14 h i dilluns de 16 a 18 h.

**Atenció a la Salut Sexual
i Reproductiva (ASSIR)
BAGES-SOLSONÈS**

El Programa d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (ASSIR) és una estructura de suport a l'equip d'atenció primària (EAP).

Els i les professionals sanitàries/sanitàries que duen a terme les diferents línies de serveis i activitats se ubiquen dins de l'ABS (Àrees Bàsiques de Salut) en un nivell intermedi entre les xarxes d'Atenció Primària (AP) i d'Atenció especialitzada Hospitalària, i dona suport a l'equip de AP.

CAP Bages.

C/ Soler i March, 6. 08240

Manresa

Telèfon: 938748828

Horari: de dilluns a divendres de 20 a 8 h. Dissabtes, diumenges i festius, 24 hores (Horari del CUAP).

**Centre de Salut Mental
d'Adults (CSMA)**

L'accés al CSMA i el CSMIJ ha de ser indicat per un servei sanitari

C/ Dr. Llatjós, s/n Manresa

Tel. 93 874 21 12, ext.: 3177

Fax: 93 875 93 09

Correu-e: mperez@althaia.cat

EFE Catalunya Central

Equip funcional d'experts.
Atenció a la violència sexual
infanto-juvenil de més de 72
hores i el maltractament greu
en l'àmbit de la salut.

Tel. 93 874 21 12, ext.: 3742,
3327

Correu-e: efecatalunyacentral@althaia.cat

**Jutjat de Violència contra
les Dones (VIDO)**

Carrer Arbonés, 29-39

08240 Manresa

Telèfon: 936930583

Fax: 936930584

Correu-e:

vido1.manresa@xij.gencat.cat

Carrer Arbonés, 29-39, 08240
Manresa

**Jutjat de Primera Instància i
Instrucció núm. 1**

Tel. 936930489 - 936930482

**Jutjat de Primera Instància
i Instrucció núm. 2**

Tel. 936930493 - 936930483

**Jutjat de Primera Instància i
Instrucció núm. 3**

Tel. 936930484

**Jutjats de Primera Instància
i Instrucció de Manresa**

**Jutjat de Primera Instància i
Instrucció núm. 4**

Tel. 936930537 - 936930485

**Jutjat de Primera Instància i
Instrucció núm. 5**

Tel. 936930541 - 936930486

**Jutjat de Primera Instància i
Instrucció núm. 6**

Tel. 936930545 - 936930487

**Jutjat de Primera Instància i
Instrucció núm. 7**

Tel. 936930549 - 936930488

**Jutjat de Primera Instància i
Instrucció núm. 8**

Tel. 936930410 - 936930407

Oficines d'Assistència a les Víctimes del Delicte (OAVD)

Les oficines d'assistència a les víctimes del delicte són unitats especialitzades que presten un servei multidisciplinari públic i gratuït, la finalitat del qual és prestar informació, assistència i/o atenció coordinada per donar resposta a les necessitats de les víctimes de delictes, testimonis i persones en situació de risc, en l'àmbit jurídic, psicològic i social, amb la finalitat última de minimitzar la victimització primària i evitar la secundària. Entre les seves funcions, hi ha la informació a les víctimes sobre quins són els seus drets i com exercir-los, el suport emocional i l'assistència terapèutica que necessiten i l'acompanyament a la víctima, al llarg del procés, al judici i/o a les diferents instàncies judicials.

Gran Via de les Corts
Catalanes, 111, 08075
Barcelona
Telèfon:
900121884 - 935548700
Fax: 935549064
Correu-e: victimabarcelona.
dj@gencat.cat

**Fiscalia de Menors de la
província e Barcelona**

Gran Via de les Corts
Catalanes, 111, Ed. F, 7a
planta, 08014 Barcelona
Fiscalia de Menors de
Guàrdia
Tel. 93 554 91 00
Fax: 93 554 92 10

**Comissaria de Policia de
la Generalitat - Mossos
d'Esquadra a Manresa**

Avinguda dels Països
Catalans, 169-171
(Sector els Trullols)
08243 Manresa
Telèfon: 112 / 93 875 98 00

**Grups d'Atenció a la Víctima
(GAV)**

Són els grups de la Policia
de la Generalitat-Mossos
d'Esquadra (PG-ME) amb
formació especialitzada per
realitzar atenció i seguiment
a víctimes de violència
masclista, domèstica i altres
víctimes vulnerables.
Correu-e: mossos.
atenciovictimes@gencat.cat.
WhatsApp: 601 00 11 22 per
rebre assessorament policial
i resoldre dubtes i preguntes,
les 24 h del dia, els 365 dies
de l'any.

**IMPORTANT: el correu
electrònic i el WhatsApp
no substitueixen el 112
i no s'ha d'utilitzar com
a substitució del servei
d'emergències.**

**Il·lustre Col·legi d'Advocats
de Manresa (ICAM)**

C/ de Sant Joan Baptista de
la Salle, 4-10

08241, Manresa.

Telèfon: 938721563

Correu-e:

col.legi@icam.net

Horari:

De dilluns a divendres de 9 a
14 h. A partir del mes de maig
obriran totes les tardes de 16
a 19 h (de dilluns a divendres)

Web: <http://www.icam.net>

ANNEX G

Equips bàsics d'Atenció Social (EBAS) de l'Ajuntament de Manresa

Unitat d'Acollida	C/ Sant Francesc, 6-16. Manresa Telèfon: 93 878 24 84 uacollida@ajmanresa.cat Horari d'atenció: De dl. a dj. de 9 a 19 h Divendres de 9 a 14 h
Unitat de tractament EBAS Nord	C/ Cintaires, 30-32 (Ed. Ateneu Les Bases). Manresa Telèfon: 93 878 43 40 ebasnord@ajmanresa.cat Horari d'atenció: De dl. a dv de 9 a 14 h
Unitat de tractament EBAS Centre	C/ Canal, 6 1r Manresa Telèfon: 93 872 45 97 ebascentre@ajmanresa.cat Horari d'atenció: De dl. a dv de 9 a 14 h

Unitat de tractament
EBAS Llevant

C/ Sant Blai, 14-16 (Centre
Cívic Joan Amades). Manresa
Telèfon: 93 878 40 00
ebaslevant@ajmanresa.cat
Horari d'atenció:
De dl. a dv de 9 a 14 h

Unitat de tractament
EBAS Ponent

C/ Bernat Oller, 14-16
(Centre Cívic Selves i Carner).
Manresa
Telèfon: 93 872 24 77
ebasponent@ajmanresa.cat
Horari d'atenció:
De dl. a dv de 9 a 14 h

Equip d'Atenció a la Depen-
dència a la Discapacitat

C/ Cintaires, 30-32. Ed.
Ateneu Les Bases, Manresa
Telèfon 93 878 43 40
edid@ajmanresa.cat
Horari d'atenció:
De dl. a dv de 9 a 14 h

Equip de Suport a l'Atenció
Social Bàsica

Ctra. de Vic, 16. Manresa
Telèfon 938752507
esap@ajmanresa.cat
Horari d'atenció:
De dl. a dv de 9 a 14 h

ANNEX H

Equips d'atenció social primària municipis de l'ABSS (Àrea Bàsica de Serveis Socials) comarcal

Serveis socials bàsics consell comarcal del Bages.

TS: Treballadora Social (de l'EBASP), **ES:** Educadora Social (de l'EBASP)

08240 MANRESA
Muralla Sant Domènec, 24
Tel. 936930363

TS (Cap de servei)

Correu-e:
ssocials@ccbages.cat

3 TS

Correu-e:
ssaprimaria@cbages.cat

ES

Correu-e:
suportprimaria@ccbages.cat

08260 SÚRIA (Aj.)
C/ Ernest Solvay, 13
Tel. 938682800

TS - ES

Correu-e:
ssocials@suria.cat

08262 CALLÚS (Aj.)
Pl. Major, 1
Tel. 936930000

TS - ES

Correu-e:
callus@diba.cat (A l'atenció
de Serveis Socials)

08261 CARDONA (SS) Pl. de
la Fira (centre cívic, 1a pl.)
Tel. 938692147

2 TS - ES

Correu-e:
serveissocials@cardona.cat

08263 SANT MATEU DE
BAGES (SS Valls de
Torruella) C/ Coaner, s/n
Tel. 938682402

TS

Correu-e:
st.mateu@diba.cat (A l'aten-
ció de Serveis Socials)

**08250 ST. JOAN DE
VILATORRADA (Aj.)
C/ Major, 91-93
Tel. 938764304**

4 TS - 3 ES
Correu-e:
sjvt.serveissocials@santjoan-
vilatorrada.cat

**08259 FONOLLOSA (Aj.)
C/ Església, s/n
Tel. 938366005**

TS
Correu-e:
martire@ccbages.cat
ES
Correu-e:
fonollosa@diba.cat (A l'aten-
ció de Serveis Socials)

**08256 RAJADELL (Aj.)
C/ Major, 3
Tel. 938369113**

TS - ES
Correu-e:
rajadell@diba.cat (A l'atenció
de Serveis Socials)

**08256 AGUILAR DE
SEGARRA (Aj.) C/ Raval s/n
Tel. 938366080**

TS - ES
Correu-e:
aguilar@diba.cat (A l'atenció
de Serveis Socials)

**08255 CASTELLFOLLIT DEL
BOIX (Aj.) Pl. Ajuntament
s/n
Tel. 938356033**

TS - ES
Correu-e:
castellfollit@diba.cat (A l'aten-
ció de Serveis Socials)

**08253 ST. SALVADOR DE
GUARDIOLA (Aj.)
C/ de Dalt s/n
Tel. 938358025**

TS - ES
Correu-e:
ssg.ajuntament@diba.cat (A
l'atenció de Serveis Socials)

08295 ST. VICENÇ DE CASTELLET (SS)
Pl. Onze setembre s/n
Tel. 936930620

2 TS - ES
Correu-e:
serveissocials@svc.cat

08296 CASTELLBELL I EL VILAR (Aj.)
C/ Joaquim Borràs, 40
Tel. 938340350

2 TS - ES
Correu-e:
ctbv.ssocials@diba.cat

08298 MARGANELL (Servei a Castellbell)

TS - ES
ctbv.ssocials@diba.cat

08297 CASTELLGALÍ (Aj.)
Av. Montserrat s/n
Tel. 938333221

TS - ES
Correu-e:
ctgl.ssocials@diba.cat

08254 EL PONT DE VILOMARA I ROCAFORT (SS Casa cultural)
C/ Mestre Saura, 5 bis
Tel. 938318884

TS
Correu-e:
serveissocials.pont@elpont.cat
ES
Correu-e:
edusocial.pont@diba.cat

08691 MONISTROL DE MONTSERRAT (Aj.)
Pl. Font Gran, 2.
Tel. 938350011

TS - ES
Correu-e:
serveissocials@monistolde-montserrat.cat

08270 NAVARCLES (Aj.)
Pl. de la Vila, 1
Tel. 938310011

TS - ES

Correu-e:
navarcles@diba.cat (A l'aten-
ció de Serveis Socials)

08278 TALAMANCA (Casal)
C/Raval, 2
Tel. 938270437

2 TS

Correu-e:
martire@ccbages.cat

08278 MURA (Aj.)
C/Puig Gili s/n
Tel. 938317226

**08272 ST. FRUITÓS DE BA-
GES (Aj.) Ctra. Vic, 35**
Tel. 938789701

2 TS - ES

Correu-e:
serveissocials@santfruitos.cat

08251 SANTPEDOR (Aj.)
Pl. Gran, 4
Tel. 938272828

TS - ES

Correu-e:
santpedor@santpedor.cat
(A l'atenció de Serveis So-
cials)

**08251 CASTELLNOU DE
BAGES (Aj.) Pl. Església s/n**
Tel. 938272091

TS

Correu-e:
ssocials@ccbages.cat

08650 SALLENT (Aj.)
Pl. de la Vila, 1
Tel. 936937228

2 TS - ES

Correu-e:
ssocials@sallent.cat

08670 NAVÀS (Aj)
Pl. Ajuntament, 8
Tel. 938204949

TS - ES

Correu-e:
navas@navas.cat (A l'atenció
de Serveis Socials)

08679 GAIÀ
(Servei a Navàs)

TS

Correu-e:
martire@ccbages.cat

08660 BALSARENY (Aj.)
Pl. Ajuntament, 2
Tel. 938396511

TS - ES

Correu-e:
balsareny@balsareny.cat (A
l'atenció de Serveis Socials)

08271 ARTÉS (Aj.)
C/Barquera, 41
Tel. 938305001

TS - ES

Correu-e:
ssocials@artes.cat

08279 AVINYÓ (Aj.)
Pl. Major, 11
Tel. 938387700

TS - ES

Correu-e:
avinyo.ssocials@avinyo.cat

08274 ST. FELIU SASSERRA
(Aj.) Pl. Major, 1
Tel. 938819011

TS - ES

Correu-e:
serveissocials@santfruitos.cat

ANNEX I

Altres recursos

Entitat	Dades de contacte
AADAS	<p>Adreça: Carretera de la Bordeta 58-60, local, 08014 Barcelona</p> <p>Tel. 93 487 57 60- aadas.solidarias@gmail.com</p> <p>Web: www.aadas.org.es</p> <p>Correu-e: aadas.solidarias@gmail.com</p>
Dones amb empenta	<p>Adreça: C/ del Clos, 42 08700 Igualada</p> <p>Correu-e: donesambempenta@dae.cat</p> <p>Tel. 93 804 54 82</p> <p>Web: www.dae.org</p>
Creación Positiva	<p>Adreça: Carrer del Carme 16, principal primera, 08001 Barcelona</p> <p>Tel. 934314548</p> <p>Correu-e: crea@creacionpositiva.org</p> <p>Web: www.creacionpositiva.org</p>

Fundació Concepció Juvanteny

Adreça: Carrer de Narcís de Monturiol, 169
08902 Hospitalet de Llobregat
Tel. 932 186 864
Correu-e: info@fcjuvanteny.org
Web: <https://fcjuvanteny.org/>

Fundación Vicki Bernadet

Adreça: Carrer del Taquígraf Martí, 30, 08028 Barcelona
Tel. 933 18 97 69
Web: www.fbernadet.org

Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats -CJAS

Adreça: Carrer de la Granja, 19, baixos. 08024 Barcelona
Tel. 93 415 10 00
Web: <https://centrejove.org/>

Protocol d'abordatge de les Violències Sexuals a Manresa i el Bages

Aquest document ha estat coordinat per l'**Ajuntament de Manresa**, amb l'acompanyament tècnic, edició, creació de continguts, diagramació i disseny de **Creación Positiva**

Manresa, Catalunya - 2021